БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН • № 236 (19.907). • 1987 йил 15 октябрь, пайшанба • Баҳоси 3 тийин.

ШАНБА ВА ЯКШАНБАДА ҲАММАМИЗ ЁППАСИГА ДАЛАГА!

Республикамиз «оқ олтин» ўлкаси. Биз пахтамизни бойлигимиз, ифтихоримиз, ор-номусимиз деб атаймиз. Лекин бу йил пешона тери билан етиштирилган ана шу ҳосилимиз хавф остида турибди. Бу эса тани-жони соғ ҳар бир одамни пахта даласига — жасорат майдонига чорламоқда.

Бугунги кунда тайёрланаётган кундалик ўсиш талабга жавоб бермайди. Об-ҳавонинг мана шу очиқ кунларидан оқилона фойдаланайлик. Бунинг учун ҳар бир пахтакор, механизатор, ҳашарчи ўз куч-имкониятларини икки-уч карра оширишлари, мисли кўрилмаган уюшқоқлик, ишчанлик, моҳирлик фазилатларини намойиш этишлари керак.

Биз олимларнинг ўрни ҳам пахтазорда! Шундай экан, биз зарбдор ой — октябрнинг ҳар бир кунида 2,5—3 процентдан пахта тайёрлашга эришайлик. Бунинг учун биз катта-кичик барчани ишчи, олим, ёзувчи, санъаткор, шифокор, студент, пенсионер, уй бекаларини 17-18 октябрда коммунистик шанбаликка, пахта даласида жасорат кўрсатишга чақирамиз.

Т. РАШИДОВ,
Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг вице-президенти.

А. ГЛУШЧЕНКО,
Ўзбекистон ССР Фанлар академияси академик секретари.

Ж. МУСАЕВ,
Ўзбекистон ССР Фанлар академияси президиуми бош илмий котиби.

ОКТЯБРЬ ИШЛАРИМИЗДА ДАВОМ ЭТМОҚДА

Ленинград активлари билан учрашув

ЛЕНИНГРАД, 13 октябрь. (ТАСС махсус мухбирлари). Бугун Смольнийдаги Мажлислар залида М. С. Горбачев партия ветеранлари, революцион воқеаларнинг қатнашчилари, беш йилликларнинг зарбдорлари, Ленинград партия ташкилоти активлари билан учрашди.

Йиғилганлар КПСС Марказий Комитетининг Бош секретарини қарсаклар билан кутиб олдилар. Ветеранлар билан биргаликда Ленинград ҳозирги меҳнат гвардиясининг қаҳрамонлари, фан ва маданият арбоблари залда тўпландилар.

Учрашувни КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, КПСС Ленинград область комитетининг биринчи секретари Ю. Ф. Соловьев очди.

— Бизнинг учрашувимиз, деди у, Октябрнинг шонли юбилейи арафасида ўтмоқда. Бундан 70 йил муқаддам улуғ Ленин Совет ҳокимиятини эълон қилган, ғолиб халқнинг Сулҳ тўғрисида, Ер тўғрисида дастлабки Декретлари қабул этилган Смольнийнинг тарихий залида, бу ерда, мана шу залда даврларнинг узвий боғлиқлиги, шонли революцион анъаналар давомийлигининг буюк кучи айниқса яққол сезилади.

Улуғ Октябрь Ватанимизнинг бугунги ишларида давом этмоқда. 1985 йил апрелидан кейин социал-иқтисодий тараққиётни жадаллаштириш ва ижтимоий ҳаётнинг ҳамма соҳаларини қайта қуриш юзасидан кўламлари жиҳатидан улкан ва моҳияти жиҳатидан революцион иш авж олдириб юборилди.

Партия ишлаб чиққан сиёсий йўл халқ иродаси ва манфаатларини бутун ва тўлалигича акс эттиради. Ленинградликлар партиямизнинг мамлакат социал-иқтисодий тараққиётини жадаллаштириш, ижтимоий ва ишлаб чиқариш ҳаётини демократиялаш, ошкораликни ривожлантириш, тартиб, уюшқоқлик, интизомни мустаҳкамлаш, топширилган иш учун кадрлар масъулиятини ошириш йўлини тўла қўллаб-қувватламоқдалар.

Партия ветеранлари номидан 1925 йилдан КПСС аъзоси Н. С. Сорокин сўзга чиқди. У партия ветеранларининг ёшлар орасида олиб бораётган ишлари ҳақида гапирди. Биз қайта қуришдан четда турганимиз йўқ. Ўринбосарларни тарбиялашни ўзимизнинг асосий вазифамиз, деб биламиз. Бу осон вазифа эмас. Ёшлар билан рўй-рост, очиқчасига гаплашишга ҳаракат қиляпмиз. Ёшларда бугунги ишларга ҳам, мамлакатимиз тарихига ҳам қизиқиш ортиб бораётганини сезиб турибмиз. Ёшларимиз тарихни билишлари ва у билан фахрланишлари керак. Уларнинг биз қаердан келиб чиққанлигимизни билмай ўсишларига йўл қўйиб бўлмайди, — деб таъкидлайди нотиқ.

Ленин шаҳри меҳнатчилари Улуғ Октябрнинг 70 йиллигини кутиб олар эканлар, мамлакатимизда амалга оширилаётган революцион ўзгартиришларга ўзларининг дахлдор эканликларини янада кучлироқ ҳис этмоқдалар, деди учрашувда «Кировский завод» бирлашмасининг станокчилари бригадири, Меҳнат Шуҳрати орденининг тўла кавалери В. С. Алешников. Ленинградликлар қайта қуришнинг тақдири аслида социализм тақдири эканлигини ақл-заковатлари ва қалблари билан тушуниб, қайта қуришни қаттиқ туриб амалга оширмоқдалар. В. С. Алешников 1985 йилда М. С. Горбачев Ленинградга келгандан кейин бўлиб ўтган ўзгаришлар тўғрисида гапириб, ишчилар кўпгина проблемаларга бошқача назар билан қараганликларини, фақат хўжалик юритиш ва бошқариш принципларида эмас, балки партия ишининг форма ва методларида ҳам қайта қуришни бошлаганликларини таъкидлади. Бўшашувчиликка қарши ҳужум кучайди, план топшириқларини, шартнома мажбуриятларини бажариш учун, тартиб ва интизом, ишлаб чиқариш маданияти учун партиявий талаб кучайди. Эришилган натижаларга танқидий муносабатда бўлиш хотиржамлик ва бепарволикни қисиб чиқармоқда, қуйидан бўладиган ташаббус тобора кўпроқ сезилмоқда.

«Всеволожский» совхозининг механизатори, Меҳнат Шуҳрати орденининг тўла кавалери, Бутуниттифоқ хотин-қизлар кенгашининг аъзоси А. С. Логинова қишлоқ вакиллари номидан сўзга чиқди.

— Яширишнинг ҳожати йўқ, умуман чакки бўлмаган бизнинг коллективимизда бир йил олдин кўпгина раҳбарлар ва ишчиларга қайта қуриш ҳаётимизга олиб келаётган янгиликларни қабул қилиш оғир ботар эди, — деди механизатор. Сўнгра у хўжалик юритишнинг янги формасига ўтиш чоғида коллектив дуч келган проблемаларга, хўжаликдаги ўзгаришларга тўхталди. Совхозларнинг ўзлари бозорларда сабзавот билан савдо қилмоқдалар, бевосита дала-магазин алоқалари асосида сабзавот етказиб бериш, сабзавотларни жойларда сақлаш учун ғамлаб қўйиш анча кўпайди. Ҳозир совхоз ўзини ўзи маблағ билан таъминлаш ва ўз харажатларини ўзи қоплашга ўтишга тайёргарлик кўрмоқда. Сарф харажатларни контрол қилишнинг чек формаси, коллектив пудрати асосида ишламоқда. Пулни бухгалтериядагиларгина эмас, ҳамма ҳисоблайдиган бўлиб қолди. Бу ишда ҳар бир коммунистнинг, совхоз ҳар бир меҳнатчисининг роли белгилаб қўйилди.

«Давлат амалий химия институти» илмий ишлаб чиқариш бирлашмасининг бош директори Б. В. Гидаспов минбарга чиқади. У Ленинград корхоналари ва ташкилотлари меҳнаткашлари Октябрнинг 70 йиллигини муносиб кутиб олиш юзасидан қабул қилган мажбуриятларини бажариш учун нақадар зўр ғайрат билан меҳнат қилаётганликлари ва айни пайтда КПСС, Марказий Комитети ва ҳукумат бошқаришнинг юқори бўғинларини иқтисодий ислоҳ қилиш юзасидан қабул қилган асосий ҳужжатлар базасида тўла хўжалик ҳисобига ўтиш учун жуда катта иш олиб бораётганликлари тўғрисида гапирди. Бу ҳужжатлар жуда муҳим бўлиб, улар хўжалик юритишнинг социалистик усулини янада такомиллаштириш учун ишончли негиздир. Жамиятнинг барча қатламлари, деярли барча хўжалик раҳбарлари, ишчилар, олимлар қайта қуриш соҳасига қўшилдилар, партия комитетларида экономикамизни қайта ташкил этиш муаммолари, бошқаришнинг иқтисодий методларига ўтиш, инсон омилини кучайтириш муаммолари ҳаяжон билан чуқур муҳокама қилинмоқда, деб таъкидлади нотиқ.

Онкология илмий-тадқиқот институтининг директори, СССР Медицина фанлари академиясининг ҳақиқий аъзоси Н. П. Напалков соғлиқни сақлаш муаммолари тўғрисида гапирди. Бу соҳада кўп иш қилинди ва биз бу билан ҳақли равишда фахрланамиз. Лекин ҳаёт бир жойда турмайди: кеча бизга маъқул бўлган нарсалар бугун бизни қониқтира олмайди. Соғлиқни сақлаш ислоҳоти етилди, унинг асосий йўналишлари Марказий Комитет билан Министрлар Советининг халқ саломатлигини муҳофаза қилиш ҳақидаги лойиҳасида ўз ифодасини топди. Академик соғлиқни сақлашни қайта қуришда, медицина фани ролига алоҳида тўхталди. Ленинградда соғлиқни сақлашнинг интеллектуал потенциали жуда юксак, моддий-техника базасининг ожизлиги ҳаммамизни жуда ташвишга солмоқда. Академик ленинградликларнинг соғлиқни сақлаш соҳасидаги тажрибаси тўғрисида гапириб, шаҳардаги барча корхоналарда тузилган «Меҳнат коллективларининг сиҳат-саломатлиги» комплекс тармоқ программаларини амалга ошириш устида тўхталди.

Сўнгра йиғилиш аҳли ҳузурида М. С. Горбачев нутқ сўзлади. Унинг нутқи эътибор билан тингланди ва давомли қарсаклар билан бўлиниб турди.

Смольнийдаги учрашув Марказий телевидение ва «Интервидение» каналлари орқали олиб кўрсатилди.

Учрашувда КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, КПСС Марказий Комитетининг секретари Л. Н. Зайков қатнашди.

Суратда: Смольнийнинг Мажлислар залидаги учрашув пайти. КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари М. С. Горбачев нутқ сўзламоқда.

ТАСС телефотоси.

РЕВОЛЮЦИЯ ПАРТИЯСИ — ҚАЙТА ҚУРИШ ПАРТИЯСИ

М. С. Горбачев нутқи

Азиз ўртоқлар!

Сизларни, барча ленинградликларни Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитети номидан астойдил табриклайман. Партия, меҳнат ветеранларини, гражданлар уруши, Улуғ Ватан уруши ветеранларини, ишлаб чиқариш илғорларини, Ленинград зиёлиларини, партия, совет, хўжалик, касаба союз, комсомол активларини чин кўнгилдан табриклайман. Бу ерда айтилган сўзлар учун сизларга миннатдорчилик билдираман, бу сўзларда ленинградликлар партиямизнинг, Марказий Комитетнинг, КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси ва Совет ҳукуматининг фаолиятини бажонидил қўллаб-қувватлаётганликларини эшитдим.

Азиз Николай Степанович Сорокин, биз қайта қуриш деб атаётган катта ишимизни ветеранлар қўллаб-қувватлаганликлари учун сизга раҳмат. Бугун биз сиз билан Балтика заводида суҳбатлашдик. Сизнинг буюк меҳнат ва партиявий жасоратингиз учун катта партиявий раҳмат. Улуғ Октябрь ишини давом эттиришдек қийин вазифаларни ҳал этишда бугунги авлодларимиз ибрат олса бўладиган кишиларимиз кўп. Азиз ўртоқлар, шу кунларда, Октябрнинг 70 йиллиги арафасида сиз, ленинградликларнинг орангизда турганимдан хурсандман! Бундан инсоний ҳузур олдим. Ғоят мамнунман. Мен шаҳрингизда қисқа вақт бўлсамда, бир талай суҳбатлар ўтказилди, шу суҳбатларда ленинградликларнинг кайфияти яхши эканини сезиб олдим. Шу суҳбатлардаги энг муҳим нарса — шаҳарда ва областда қайта қуриш кучайиб бораётганлигидан иборат бўлди. Ленинградликларнинг руҳи мустаҳкамланиб бормоқда. Улар кейинги икки йил мобайнида яна ҳам ташаббускор бўлиб қолдилар. Одамлар қадди-қоматларини ростлаб олиб, ўзларини мамлакатнинг, шаҳар ва областнинг хўжайинлари деб ҳис қилмоқдалар. Бу — жуда катта ўзгариш. Бу ўзгариш пировард натижада ленинградликларнинг кайфиятида ҳам устун бўлиб қолади, деб умид қиламан, бу эса, ўртоқлар, ҳал қилувчи омил эканини умумий тарихимиздан ва Ленин шаҳрининг тарихидан биламиз. Инсон — қайта қуришнинг асосий ҳаракатлантирувчи кучидир. Руҳи бардам, ўзига ишонган, сиёсатга эътиқодли, ишни биладиган инсон жамиятимиз тараққиётининг ҳозирги босқичида, таъбир жоиз бўлса, социалистик давлатимиз тарихининг бурилиш босқичида биз ҳал этаётган жуда катта вазифаларнинг муваффақиятини албатта таъминлайди. Худди шу борада ленинградликлар менда жуда катта таассурот қолдирдилар.

Ҳар биримиз бу ерда, 1917 йилнинг октябрь кунларидан муқаддас хотира бўлиб қолган Смольнийнинг оқ мармар залида турганда зўр ҳаяжонга тушиши, менимча табиий бир ҳол. Владимир Ильич Ленин қўзғолонни пайсалга солиш ҳалокатга тенг эканини англаб, 25 октябрга (7 ноябрга) ўтар кечаси бу ерга, революция штабига келган эди. Шу ердан, Смольнийдан: зарурлиги тўғрисида большевиклар ҳамма вақт гапириб келган революция амалга ошди! — деган сўзлар янграган эди. Шу ердан Октябрь бутун мамлакат бўйлаб одим ташлай бошлаган, унинг ғоялари бутун дунёга ёйилган эди.

Ишчилар синфи Октябрь революциясининг қудратли, етакчи кучи бўлди. Питер пролетарлари доимо унинг биринчи сафларида бордилар. Улар Россиядаги учқала революциянинг ташаббускорлари бўлган, ишчилар синфи кайфияти, талаб-эҳтиёжлари, муддаоларининг сезгир барометри бўлган эдилар. Улар ҳақида В. И. Ленин бундай деган эди: «Питер ишчилари — Россия ишчиларининг кичик бир қисмидир. Лекин улар — Россия ишчилар синфи ва барча меҳнаткашларнинг, энг яхши, илғор, энг онгли, энг революцион, энг мустаҳкам отрядларидан биридир. Қуруқ гапларга, бетайин умидсизликларга, буржуазиянинг дўқ ва пўписаларига ҳаммадан камроқ бериладиган отрядлардан биридир».

Ленин партияси ишчилар синфининг раҳбари, халқдаги бутун жонли ва ҳалол хислатларнинг тимсоли бўлиб майдонга чиқди. У Россия меҳнаткашларини эски дунёни штурм қилишга отлантирди. Октябрь кунларида ҳам, социализм қурилишининг бутун кашшофлик йўлида ҳам, қайта қуришнинг ҳозирги кунларида ҳам партия совет жамиятимизнинг сиёсий, ғоявий, маънавий авангарди бўлиб келди ва шундай бўлиб турибди.

Октябрь қўзғолони арафасида Ленин зудлик билан ҳаракат қилишга даъват этиб, бундай деб ёзган эди: большевиклар партиясининг бутун ор-номуси шубҳа остида турибди. Партиянинг ор-номусини, унинг обрў-эътиборини эҳтиёт қилиб асраш — тўғри сиёсат ишлаб чиқиш ва уни эълон қилишдангина иборат эмас. Бу — ҳеч чўчимай, дадил ҳаракат қилиш, белгиланган режаларни сабот билан амалга ошириш, берилган ваъдаларни бажариш демакдир. Ленин раҳбарлигидаги дастлабки марксистик тўгараклардан ўз тарихини бошлаган Ленинград партия ташкилоти мана шу ленинча анъанани йиллар оша давом эттириб келмоқда. Ҳа, 1917 йил апрелида Владимир Ильич Ленинга топширилган биринчи партия билетини унга тилларда достон бўлган Виборг томони большевиклари ёзиб берган эдилар. Ленинградликлар, Ленинград социалистик революцияни большевикча сўзи ва иши билан тайёрлаган, унинг ғалабасига, янги турмуш қуришга бебаҳо ҳисса қўшган минглаб матонатли партия аъзоларининг номларини ёдда тутади.

Социализмнинг мустаҳкам индустриал базасини вужудга келтиришга Ленинград салмоқли ҳисса қўшди. Вазифаларнинг янгилиги уларни ҳал этишга ижодий ёндашишни талаб қилар эди. Шу сабабли, ленинградликлар ҳам техника, ҳам экономика соҳасида, ҳам ишлаб чиқаришни ташкил этиш соҳасида изланишлар билан шуғулландилар.

К. Маркс номли завод меҳнаткашларининг биринчи муқобил плани, «Севкабель»нинг биринчи техника-саноат-молия планлари, Ленин номли Нева машинасозлик заводидаги дастлабки хўжалик ҳисоби бригадалар, «Красний виборжец» заводида социалистик мусобақа тўғрисида тузилган ва сўнгра минглаб коллективлар қўшилган дастлабки шартномалардан бири — мана шуларнинг ҳаммаси хўжалик юритишнинг социалистик усуллари хазинасидан абадий жой олди.

Улуғ Ватан уруши йилларида Ленин шаҳри матонат, мардлик, ғалабага ирода рамзи бўлиб қолди. 900 кунлик қамал инсон табиатидаги энг муҳим, энг порлоқ хислатни — унинг ҳаёт йўлида жасорат кўрсатишга, фидокорликка қобил эканини намоён этди. Минг-минглаб ленинградликлар — Пискарев қабристонига дафн этилганлар. Она-Ватан уларнинг осойишталигини доимо муҳофаза этиб турсин, бу қайғули хотира қалбларимизда абадий яшайверсин!

Ленинграднинг жасорати — халқ, совет ватанпарварлиги руҳининг битмас-туганмас қудратини кўрсатувчи энг ёрқин далилдир. Ладога йўли орқали ўтган ҳаёт йўлини бутун мамлакат қўллаб-қувватлаб турди. Курашаётган Ленинград келгусидаги ғалабага ишонч туйғуларини бахш этиб, бутун мамлакатга ёрдам берди. Қаттиқ туриб бардош бердик, ғалаба қозондик!

Бугун биз партия ветеранларига, революцион воқеаларнинг, гражданлар уруши ва Улуғ Ватан уруши қатнашчиларига, беш йилликларнинг зарбдорларига сидқидилдан ташаккур сўзларини айтамиз. Улар шунга муносибдирлар. Биз шу ерда, мазкур залда ҳозир бўлганларга ҳам, унинг ташқарисидагиларга, мангу кўз юмган кишиларга ҳам мана шу самимий сўзларни айтамиз. Сизларнинг жасоратингизни, фидокорона меҳнатингизни Ватан, партия ҳеч қачон унутмайди!

Ленинградликларнинг бугунги ишларидаги, биз қайта қуриш деб атаётган қийин, масъулиятли ишдаги намуналарини КПСС Марказий Комитети юксак қадрлайди. Икки йилдан кўпроқ вақт муқаддам шу залда сиз билан биз социализм тараққиётининг биз бошлаган янги тарихий босқичида мамлакат олдида турган муаммолар тўғрисида ишчанлик билан рўй-рост гаплашиб олган эдик. Бу менинг Марказий Комитет қарорига мувофиқ Бош секретарь вазифаси зиммамга юклатиб қўйилганидан кейинги биринчи командировкам эди. Биринчи командировканинг адреси тасодифан танланмаган эди. Ленинград, унинг ишчилар синфи, меҳнаткашлари, Ленинград партия ташкилотининг давлатимиз турмушида, партия белгилаган ўзгаришларни амалга оширишда ўйнайдиган роли шуни белгилаб берган эди.

Ўшанда, 1985 йилнинг баҳорида мамлакат социал-иқтисодий тараққиётини жадаллаштириш йўллари зўр ғайрат билан қидирилаётган эди. Социализмнинг тақдири шу қидирувнинг натижаларига боғлиқ эди, дейиш мумкин. Москвада Пролетар районининг меҳнаткашлари билан учрашувлар бўлди, сўнгра Ленинградга командировкага келдим. Ленинградлик ишчилар Марказий Комитет апрель Пленумининг қарорлари туфайли жамиятимизда юзага келган умидларни лўнда қилиб, жуда аниқ ва маънодор ифодалаб берганликлари эсимда: бошлаган ишингизни сабот билан давом эттирингиз, сўз билан иш орасида тафовут бўлишига йўл қўймангиз, дейишган эди улар. Ленинградликлар билан бугунги учрашувларда ҳам шу фикр янгради.

Бу — ўша пайтда Марказий Комитетга сиёсий наказ тарзида янграган оқилона тилаклар эди. Боз устига бу — партия учун қийин бўлган дамларда, совет жамияти турмушида кризис арафасидаги ҳолатлар ўткир сезила бошлаган пайтда меҳнаткашларнинг ўз партиясига берган ишонч мандати эди.

Партия, унинг Марказий Комитети халқдан олган ишонч мандатини оқлаш учун нималар қилишга муваффақ бўлганлиги, ҳозирча нималар қилишга муваффақ бўла олмаганлиги, нималар зудлик билан ҳаракат қилишни талаб этаётганлиги ҳақида яқинда гапирган эдим. Шундай бўлса-да асосий масала ҳақида бир неча оғиз гапириб ўтмоқчиман.

Ўтган вақт шуни аниқ-равшан айтиш имконини беради: ўша пайтда қабул этилган принципиал қарорлар тўғри бўлиб чиқди. Танлаб олинган йўл — ҳаёт эҳтиёжларига мос келадиган тўғри йўлдир. Бугун ленинградликлардан яна бир бор бунинг тасдиғини эшитдим.

Бу йўлни XXVII съезд аниқ стратегия тарзида, халқнинг кўпчилиги қўллаб-қувватлаган асосланган ҳаракат программаси тарзида ифодалаб берди. Революцион қайта қуриш концепциясини асослаб берган, уни мустаҳкам амалий изга қўйган январь ва июнь Пленумлари КПСС Марказий Комитети апрель Пленумининг, партия XXVII съездининг йўлини давом эттирди.

Ҳозир биз қайта қуришнинг бурилиш босқичида турибмиз, энди у турмушимизнинг моддий соҳасидан тортиб, то маънавий соҳасигача бўлган ҳамма жабҳаларига сингдириб юборилиши керак. Бу босқичнинг хусусияти — қайта қуриш жараёнларини чуқурлаштиришдан, бу жараёнларга кўп миллионлаб меҳнаткашлар оммасини, бутун бепоён мамлакатимизни жалб этишдан иборат. Шу сабабли ҳаммамиздан ҳар қачонгидан ҳам кўпроқ гражданлик мардлиги, чинакам ишчанлик ва жуда юксак билимдонлик, жамики маънавий ва жисмоний кучларни ишга солиб ҳаракат қилиш талаб этилади. Ўртоқлар, биз Ленин сабоқларига, Октябрь анъаналарига қатъият билан амал қилиб, ўзимизни мана шундай ишларга шайлашимиз керак!

Ленинградликлар билан шу кунларда бўлган учрашув ва суҳбатлар мени шунга ишонтирдики, совет кишилари буни яхши англамоқдалар, қайта қуришнинг мана шу масъулиятли босқичидаги вазифалар нақадар мураккаб ва қийин бўлмасин, улар нақадар янги бўлмасин, бу вазифаларни муваффақиятли ҳал этиш учун ҳамма ишни қилишга тайёрдирлар.

Партия ўзининг барча бўғинлари: ҳам юқори, ҳам ўрта, ҳам қуйи бўғинларида — қайта қуришнинг тақдири бевосита ҳал этиладиган жойларда қайта қуриш энергиясини кучайтирмоқда.

Партия авангардлик социал вазифасини амалга оширишини унинг ижтимоий тараққиёт муаммоларини идрок қилишдаги, шу тараққиёт эҳтиёжларига мос келадиган янги ғояларни ўртага ташлашдаги ижодкорлик, ташаббускорлик ролидан ажратиб бўлмайди.

Менинг назаримда, партия қисқа муддатда янги назарий, концептуал системани, қайта қуриш ва жадаллаштириш назарияси ҳамда практикасини вужудга келтиришга муваффақ бўлганлиги жуда муҳимдир, шунга асосланиб биз янги реалликларни эътиборга оладиган ўз ички ва халқаро сиёсатимизни шакллантиряпмиз.

Биз янгиланиш ва ривожланишга қодир бўлган мана шу ошкора ва жўшқин системани вужудга келтирар эканмиз, замон синовидан ўтган ўтмиш тажрибаси элементларига ҳам, энг муҳими эса — ленинча методологияга, Лениннинг социализм назарияси ва практикасига қўшган ҳиссасини идрок этишга ҳам таяндик. Ҳозир партия доимо идрок этиб, умумлаштириб бераётган янги амалий тажриба янги назарий хулосалар учун асос бўлиб хизмат қилади, бу эса ўз навбатида хўжалик, давлат ва социал-маданий қурилишнинг янги муаммоларини аниқлаб, ўртага қўйишга олиб боради, аввалгидек марксизм-ленинизм назариясини янада зўр бериб ишлаб чиқишни, мамлакатдаги бутун ижтимоий тафаккурни активлаштиришни талаб қилади.

Ҳозир биз жамиятимизнинг барча илғор, ижодий кучларини ҳар қачонгидан ҳам ҳафсала билан кенг ва чуқур тарзда бирлаштиришимиз керак. Шундай қилмай туриб, биз қайта қуриш муаммолари ва вазифаларини уддалай олмаймиз, совет жамиятини тараққиётнинг сифат жиҳатдан янги поғонасига кўтариш вазифасини ҳал эта олмаймиз. Бу ишни фақат партия, жамиятнинг бутун кучини бирлаштирувчи ленинчи партиямизгина қила олади.

Бизнинг партиямиз қудратли, ташкилий-сиёсий ва интеллектуал потенциалга эгалиги билан кучлидир. Мамлакатимиздаги 19 миллиондан кўпроқ коммунист 442 мингта бошланғич, 520 мингта цех партия ташкилотига ва 730 мингта партия группасига бирлашган. Бу ташкилот ва группалар ҳар бир корхона, қурилишда, совхоз, колхозда, илмий ва ўқув муассасасида, бошқарув органларида ишлаб, жамият турмушининг барча соҳаларига ўз таъсирини ўтказиб турибди.

Октябрь партияси унинг ишини давом эттирувчи революцион ўзгартишларнинг тақдири учун тарихий масъулиятни тўла-тўкис ўз зиммасига олди, бу ўзгартишларга бош бўлди. Ижтимоий турмушнинг истисносиз ҳамма соҳаларида кўп йиллар мобайнида тўпланиб қолган «тормозланиш механизми»ни бузиб ташлаш, турли-туман сусткашлик кучларини ҳаракатга келтириш, кўпгина меҳнаткашларимиз онгига сингиб қолган социал масалаларга бепарво қараш кайфиятини бартараф этиш, қайта қуриш муқаррарлигининг мустаҳкам кафолатларини вужудга келтириш — мана шуларнинг ҳаммаси 70 йил муқаддам бўлганидек ҳозир партиядан кучли сиёсий иродани, темир интизомни, ташаббускорлик билан ижодий, дадил амалий ҳаракатларни талаб қилмоқда.

Партия революцион қайта қуришга киришар экан, ишни ўзидан бошлади. У янгича сиёсий тафаккурга амал қилиб, қайта қуриш концепциясини турмушга татбиқ этиб, ўзининг иш формалари ва усулларини такомиллаштирмоқда. Жамият турмушининг барча соҳаларига таъсир ўтказишнинг ўз ихтиёридаги ҳамма қуролларини шайламоқда. Шу билан бирга энг муҳимини назарда тутиш керак: ҳар бир партия комитетининг фаолияти туфайли, ҳар бир коммунистнинг сўзи ва иши билан партия раҳбарлик ролига сазовор бўлмоқда, унинг шу роли қарор топмоқда. Кейинги вақтларда кўпгина партия комитетлари ва ташкилотларининг фаолиятида жиддий ўзгаришлар рўй бераётганини кўриб турибмиз. Улар янада зўр ғайрат ва сабот билан ишлай бошладилар, уларнинг одамлар

(Давоми иккинчи бетда).

М. С. ГОРБАЧЕВ нутқи

(Давоми. Боши биринчи бетда).

билан алоқалари тобора мустаҳкамланиб, хилма-хил бўлиб бормоқда. Партия ташкилотларининг турмушида демократизм, ошкоралик, танқид ва ўз-ўзини танқид тобора кўпроқ қарор топмоқда, коммунистлар қайта қуриш вазифаларини ҳал этишда қизиқиб қатнашадиган муҳит вужудга келтирилмоқда.

Партия ўз ҳаётий фаолиятидаги салбий жараёнлар ва воқеалар билан муросасиз кураш бошлади, партия аъзосининг ҳалол ва покиза номига доғ туширган, социалистик ахлоқ нормаларини қўпол тарзда бузган одамлардан қатъият билан тозаланмоқда. Лекин барча партия ташкилотлари ҳам янги вазифаларни ҳал этишда ўз ўринларини топганлари йўқ. Айрим ташкилотлар қайта қуришдан, одамларнинг кайфиятидан орқада қолмоқдалар, уларнинг айримлари эса судралиб орқада қолди, авангардда бўлиши керак эди. Бу бизни, ўртоқлар, ташвишга солиши керак, чунки партия ташкилотининг ўрни аслида олдиндадир.

Амалий сиёсат жараёнлари биринчи ўринга чиқаётган ҳозирги пайтда, беистисно барча партия ташкилотлари ўзларининг кундалик фаолиятларида актив ҳаракат қилишлари, қайта қуришнинг барча йўналишларида реал ўзгаришлар бўлишига эришишлари лозим. Бу ўринда ҳар бир партия ташкилоти қилган ишга холисона баҳо бериш имкониятини берадиган мезон проблемаси дарҳол пайдо бўлади. Биз илгари айтган эдик ва мен яна бир карра шуни тасдиқлаб айтмоқчиманки, бундан буён ва яқин орада, яқин келажакда кадрларимизга баҳо беришда ҳам, коммунистларга баҳо беришда ҳам, партия ташкилотларига баҳо беришда ҳам ҳаммамизда битта мезон бўлиши керак — бу қайта қуришга муносабатдир, қайта қуриш вазифаларини амалга ошириш учун курашга қўшиладиган реал ҳиссадир. Ҳамма нарса оддий ва равшан. Биз шундай ёндашишимиз керак.

Аммо, эҳтимолки, яна бир нарсани айтиб ўтиш лозим бўлар: кўп йиллик практика бизни ишлаб чиқариш ҳажмларининг ўсиши, капитал маблағлар, бошқа иқтисодий кўрсаткичлар ўсиши рақамлари билан дадил муомала қилишга ўргатиб қўйган. Мен бу галги сафаримда ленинградликлар, раҳбар ходимлар билан суҳбатларимда ҳам ана шундай ёндашувни эшитдим. Ахир, ўртоқлар, бизга бу рақамларнинг ўзигина зарур эмас. Барча ҳолларда ана шу турдаги рақамларнинг ўсиши динамикаси меҳнаткашлар фаровонлигининг реал ўсиши жараёни билан, улар меҳнати ва турмуши шароитининг яхшиланиши, маънавий ва маданий ҳаётнинг жадаллашуви, тартиб ва интизомнинг мустаҳкамланиши билан қандай нисбатда эканлиги тўғрисидаги саволга ишончли тарзда жавоб бериш лозим.

Партия ташкилотлари фаолиятидаги пировард натижа ана шундан иборат бўлиши керак. Бошқача қилиб айтганда, амалда ҳамиша одамни, қайта қуришнинг социал оқибатларини назарда тутишни ўрганиш, қайта қуриш бобидаги ўзининг ҳар бир қадамини инсон нуқтаи назаридан кўра билиш ва баҳолашга ўрганиш керак.

Қайта қуришнинг оддий иш кунлари шундан далолат бериб турибдики, бу қийин мактабдир ва дарҳол ҳамда барча партия ташкилотларимиз томонидан қўлга киритилавермайди. Шу боисдан Ленинград коммунистлари, партия ходимлари ва активлар партия ташкилотлари фаолиятини такомиллаштириш билан жиддий шуғулланаётганликларини, меҳнаткашлар, меҳнат коллективлари ҳаётининг турли-туман масалалари партия ташкилотлари ишида асосий ўрин тутаётганлигини шу кунларда кўриб ишонч ҳосил қилиш муҳим бўлди.

Ҳозирча катта бўлмаса ҳам, аммо маъқул ўзгаришлар барча суҳбатларда сезилиб турди. Ана шундай ёндашув Ленинград шаҳри ва областининг перспектив плани тўғрисидаги таклифларни тайёрлаш ҳамда КПСС Марказий Комитети ва ҳукуматга тақдим этиш имкониятини берди. Мазкур таклифлар асосида КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг «Ленинград шаҳри ва Ленинград областининг 2005 йилгача бўлган даврга мўлжалланган бош плани тўғрисида»ги қарорини ишлаб чиқиш ниҳоясига етказилмоқда. Экономика, социал соҳа ва маданий қурилиш проблемаларини узвий боғлаш назарда тутилмоқда. Бундан буён ҳам регионнинг илмий-техникавий ва саноат потенциали ўсиб бораверади, озиқ-овқат таъминоти бўйича регионнинг ўз базаси тараққий этиб бораверади. Ленинград шаҳри ва областида болалар, мактабгача тарбия муассасаларига бўлган эҳтиёж 1990 йилда, ҳар бир оилани алоҳида квартира ёки шахсий уй-жой билан таъминлаш 2000 йилда тўла қондирилади. Шаҳар ва областда аҳолининг меҳнати, турмуши ва дам олиши билан боғлиқ бўлган объектларни рационал жойлаштириш, тарихий анъаналарни эҳтиёткорлик билан асраш, Ленинград шаҳри ва унинг атрофидаги шаҳарчалардаги ноёб тарихий-бадиий ёдгорликларни тиклаш ва реконструкция қилиш негизида Ленинград шаҳри ва Ленинград областидаги аҳоли пунктларининг архитектураси ҳамда шаҳар қурилишини янада ривожлантириш кўзда тутилган.

Шаҳарни истиқболда ривожлантиришнинг барча проблемалари областни ривожлантириш проблемалари билан бирликда ишлаб чиқилди, шаҳарсозлик лойиҳалари истиқболдаги иқтисодий ва социал планлаштириш билан ўзаро боғлаб амалга оширилди. Яқин орада мазкур қарор КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросида муҳокама қилинади. Ленинградликлар мамлакатнинг мазкур энг йирик регионини бундан буён ҳам тез ривожланишига мўлжалланган ана шу кенг миқёсдаги программага эга бўлганликларидан кейин аҳоли турмуш фаолиятининг барча жабҳаларини янада ҳам уйғунроқ ривожлантириш имкониятлари очилади, деб ўйлайман. Область партия ташкилоти эндиликда иноқ бўлиб, ташаббускорлик билан сифатли ишлаб, белгиланган планларни амалга ошириши керак, бу мазкур партия ташкилоти учун асосий вазифадир. Сиз қарор чиқишини кутиб ўтирмасдан, ўз ишингизни шу тахлитда юритаётганингиз яхши.

Мен биринчи марта келганимда уй-жой проблемасини ҳал этишни жадаллаштириш хусусида кўп гаплашган эдик. Бу гал ҳам суҳбатларда ана шу проблема марказий ўринни эгаллаганлигини айтишим керак. Аммо шунга қарамасдан, аҳвол яхшилик сари ўзгара бошлаганлигини айтиб ўтиш ёқимлидир. Шаҳар ва область корхоналари уй-жой ҳақида кўпроқ ғамхўрлик қилмоқдалар, Волхов алюминий ва Нева кемасозлик заводларининг меҳнат коллективлари ишдан бўш вақтларида янги уйларни пардоздан чиқаришга аҳд қилишиб, бу иш юзасидан яхши ибрат кўрсатдилар. Бугун биз Балтика заводида уй-жой қурилиши проблемалари тўғрисида суҳбатлашаётган вақтимизда ишчилар уй-жой проблемасини ҳал этишга актив ёрдам беришга тайёр эканликларини айтдилар. Биз мамлакат раҳбарлигида масалани қуйидаги тахлитда қўймоқдамиз: қанчага қурбингиз етса, қанча қура оласангиз, шунча уй-жой оласиз. Ана шундай ёндашув хусусида ўйлаб кўринг ва уй-жой проблемасини олдинга қараб қатъиян силжитиш учун барча имкониятларни ишга солинг.

Гарчи бу борада ҳали резервлар кўп бўлса-да, шаҳардаги ёшлар уй-жой комплексларида ғайрат билан ишламоқда. Фирма савдоси маркази рўпарасига тушган уйларни менга кўрсатишди. Уларнинг ташқи кўриниши ажойиб. Ичи қанақалигини билмадиму, аммо йигит-қизлар ўзлари учун ёмон ишлашмаган бўлса керак.

Биз ўтган гал капитал қурилиш ва эски уй-жойни қайтадан планлаштириш бобидаги ишларни жадаллаштириш ҳақида суҳбатлашган эдик. Ушбу бўлим шаҳар ва область тараққиёти бош планининг энг муҳим бандларидан биридир. Бу юмушга муайян моддий ва молиявий ресурслар ажратилмоқда. Аммо буларнинг ҳаммасини сиз ўзингиз ҳал этасиз, ўртоқлар. Мамлакат ленинградликларни қўллаб-қувватлаш учун имкониятлар қидирмоқда. Бу шаҳар маркази, унинг тарихи, мамлакатимиз тарихи бўлгани учун ҳам ана шу масала Ленинград учун ҳаётий муҳимдир. Бу ерда асил ленинградликларнинг кўпчилиги яшамоқда. Шу боисдан ҳам, ана шу вазифани ҳал этар эканмиз, биз, аввало, улар ҳақида ғамхўрлик қиламиз. Бу соҳада ўзгаришлар бўлгани яхши, аммо рўй-рост айтадиган бўлсак, ҳозирча бу ўзгаришлар жуда кам. Биз Л. Н. Зайков ва Ю. Ф. Соловьев ўртоқлар билан биргаликда бу проблемани муҳокама этиб, бир ҳисоб-китоб қилиб чиқдик, шуни айтиб сизнинг ҳафсалангизни пир қилмоқчи ҳам эмасман: агар шаҳарнинг ана шу қисмини, эски уй-жой фондини реконструкция қилиш суръатларини жадаллаштирмасдан, миқёсларни кенгайтирмасдан, ҳозир сиз етиб келган даражада қолаверсак, сизга шуни айтишим керакки, бунга неча ўнлаб йил керак бўлур эди. Демак, бу тўғри келмайди. Демак, бу борада муҳокама этиш учун яна проблема бор. Келинг, ўйлаб кўрайлик, ўртоқлар ҳал этиш йўлларини топинг. Ташаббус, аввало, сиздан чиқиши керак.

Озиқ-овқат проблемасини ҳал этишда Ленинград область партия ташкилотининг куч-ғайратини қўллаб-қувватлашни истайман. Ҳозирги вақтда областда сут, гўшт чорвачилиги, саноат паррандачилиги, сабзавот ва картошка етиштиришнинг йирик зоналарини бунёд этиш ниҳоясига етмоқда. Қишлоқ хўжалик маҳсулотининг барча турларини давлатга сотиш планлари бажарилмоқда. Бу аҳолини таъминлашни яхшилаш имкониятини беради. Аммо, ўртоқлар, ана шу жуда муҳим йўналишда ҳам яна кўп иш қилиниши керак.

Прогрессив технологиялар, хўжалик юритишнинг янги методларини жорий этишни интенсивлаштириш, дала ва фермалар маҳсулдорлигини ошириш бу борадаги бош резервдир. Ленинградликлар ҳосилдорлик бўйича ҳам, маҳсулдорлик бўйича ҳам қўшни республикалар фермаларидан орқада қолмоқдалар. Аммо орқада қолишга сизнинг ҳаққингиз йўқ! Бу Ленинград партия ташкилотининг, шаҳар ва область меҳнаткашларининг шон-шавкати масаласидир. Озиқ-овқат проблемасини ҳал этиш — бу узоқ келажакдаги эмас, балки шу яқин орадаги, ҳаётий муҳим вазифадир.

Шу муносабат билан озиқ-овқат маҳсулотларининг турини кўпайтириш ва сифатини яхшилаш проблемасининг муҳимлиги тўғрисида айтиб ўтишим керак. Ленинградда қишлоқ хўжалик маҳсулотини қайта ишловчи катта қувватлар бунёд этилган. Улар, асосан, шаҳар ва областнинг кўп миллионли аҳолисини озиқ-овқат товарлари билан таъминлаб турибди. Аммо областдаги озиқ-овқат корхоналарига ўрнатилган ускуналарнинг кўп қисми эндиликда эскириб қолди ва улар зарур шарт-шароитларни ҳам, меҳнат унумдорлиги ва маҳсулот сифатининг замонавий даражасини ҳам таъминламаяпти.

Ўтган гал мен сиз билан енгил саноат хусусида очиқ ойдин гаплашган эдим. Ҳозир баъзи масалаларда таг заминли ўзгаришлар бўлди. Бу гал ҳам рўй-рост айтадиган гапларим бор. Ленинградликлар қўл қовуштириб, юқоридан кўрсатма келишини кутадиган одамлар эмас, бунинг устига имкониятларингиз, яъни ишлаб чиқариш қувватлари, илмий ва конструкторлик кучлари бор. Улар кўп масалаларни ҳал қилишлари мумкин. Кеча шаҳар вакиллари менга айтишларига қараганда, озиқ-овқат саноати ходимлари ўзларига нима зарурлигини билишмас эмиш. Наҳотки шу баҳона бўлса? Бундай бўлмаса керак деб ўйлайман. Улар ўзларига нима зарурлигини билишади. Мен бошқачароқ қилиб область ва шаҳарнинг ҳозирги раҳбарлари озиқ-овқат саноати учун нима зарурлигини ҳамон билмайдилар, бу соҳани чинакамига ўрганмаганлар, деган бўлур эдим.

Енгил саноат тўғрисидаги масалани тилга олмоқчи эдим. Бу соҳа равнақ топмоқда, реконструкция амалга ошмоқда. Одамларнинг кайфияти ўзгарганига назар ташланг, Ленинградда тайёрланаётган енгил саноат товарларининг сифати яхшиланаётганига разм солинг. Енгил саноат товарлари ишлаб чиқаришда Ленинград муайян босқичда маҳрум бўлган шон-шавкат тикланмоқда. Эндиликда кўпчилик товарлар яна харидоргир бўлиб қолди. Бу яхши. Ана шу проблемани ҳал этиш учун ўртоқлар, ҳаммангиз бир ёқадан бош чиқариб ҳаракат қилсангиз, деймиз, Ленинград барчага ўрнак бўлса, деймиз.

Ўтган гал учрашганимизда биз миллион-миллион одамларга ишдан бўш вақтларида ерда ишлаб дам олишга имкон берадиган боғдорчилик — сабзавотчилик ширкатлари тузиш тўғрисида суҳбатлашган эдик. Мамлакатда ўзгаришлар бўлмоқда, сизда ҳам — хоҳ шаҳарда бўлсин, хоҳ областда бўлсин ўзгаришлар бўлмоқда. Ленинградда коллектив боғларга хизмат кўрсатадиган ихтисослашган бошқарма тузилганлиги яхши бўлди. Менга айтишларига қараганда, ана шу бошқармага транспорт ва юк ортиш-тушириш ишларини бажарадиган корхоналар, барча қурилиш материаллари билан савдо қилиш бутунлай бериб қўйилибди. Қурилишнинг ишлаб чиқариш базаси бунёд этилмоқда. Боғдорчилик кооперативлари аъзоларига уйлар шартномага кўра берилиши мўлжалланмоқда. Буларнинг ҳаммаси маданий хизматни ошириш ва бизга кўпинча етишмай турган инсон тўғрисидаги ғамхўрликнинг намунасидир, ўртоқлар.

Бу анчайин оддий масалалардек кўринсада, оилага, инсонга тааллуқли бўлгани учун меҳнаткашлар турмуши негизлари билан пайваста бўлиб кетади. Демак, бу сиёсатнинг марказидир. Нега бундай демоқдаман? Ленинград — энг йирик маданий, илмий ва саноат марказидир. Боғ-роғлар, боғчалар, ҳар хил эгатлар тўғрисида гапиришга гўё ўрин қолмагандай. Аммо бу маҳсулотлар инсон учун, оила соғлиғи, дам олиши ва меҳнати учун, оиланинг озиқ-овқат жамғармаларини кўпайтириш учун керакку, ахир. Шундоқ экан, ўйлаб кўрайлик. Одам афзалми ёки қувватлар ва ўлчамлар афзалми... Ахир, инсон асосий омилку. Ленинградликлар бундан икки йил муқаддам бўлган суҳбатимизга «лаббай» деб жавоб берганликлари яхши. Фақат лаббай дебгина қолмай, ўз улушларини ҳам қўшмоқдалар. Бу жуда соз, ўртоқлар, мен буни қутлайман.

Ҳали яқин орада енгил саноатни модернизация қилишга доир қабул қилинган программани амалга ошириш юзасидан кенг кўламда бошлаб юборилган иш ҳам мен тилга олганимдек, тахсинга лойиқдир. Бу иш ҳозироқ ўз самараларини бермоқда. Биз фирма савдоси марказида бўлдик. Илгари «Большевичка»да бўлган эдик, бу гал ҳам ана шу бирлашма директори билан учрашдик. Илгари проблемалар ҳам, гап-сўз ҳам кўп эди. Эндиликда «Большевичка»нинг ҳамма маҳсулоти харидоргир бўлиб кетди. Шу боисдан ҳам одамларнинг кайфияти яхши, шу боисдан ҳам корхонани социал ривожлантириш фондлари катта бўлмоқда. Шундай бўлиши ҳам керак. Маҳсулотнинг 17 проценти савдо билан тузилган шартномаларга кўра сотилаётганлигига, 37 проценти эса янги товарлар эканлигига бир назар ташланг .Маҳсулот турлари тез янгиланмоқда. Енгил саноатда бизга нима етишмай турган эди! Сифат етишмади. Енгил саноат ходимлари эскича шароитларда бу проблемани ҳал эта олмас эдилар. Сифат юқори малакани талаб қилади, юқори малака учун эса кўпроқ ҳақ тўлаш керак. Сермеҳнат ишга ҳам кўп ҳақ тўлаш лозим. Яхшироқ материаллар зарур бўлади, уларни ҳам сотиб олиш керак. Хуллас, муаммолар қалашиб кетган эди. Шартномавий нархлар, янги маҳсулотга белгиланган нархлар, янги истеъмол хоссаларига эга бўлган янги маҳсулотларга белгиланган нархлар ана шу тармоқда ижодий ишлаш учун имкониятлар очиб берди. Кечагина карахт бўлиб ётган ана шу тармоқ бугун жонланиб, қувватга кирмоқда. Буни фақат табриклаш керак.

Турдош корхоналарнинг ижодий ҳамкорлиги негизида ниҳоятда урф бўлган товарлар сотадиган ихтисослаштирилган магазинлар тармоғи вужудга келгани яхши. Фирма савдоси юришиб кетди. Бу ҳам яхши.

Инсон соғлиғини сақлаш борасида ҳам сизлардан кўп нарсаларни ўрганиш мумкин. Бу ерда ўртоқ Николай Павлович Напалков сўзга чиқиб, агар биз соғлиқни сақлашнинг янги объектларини кутиб турадиган бўлсак, бу соҳанинг равнақи неча-неча йилларга чўзилиб кетиши мумкин, деб айтди. Бу фикр менга ниҳоятда маъқул тушди. Биз мамлакатда соғлиқни сақлаш соҳасида жуда кўп замонавий объектлар қуриш программасини ишлаб чиқмоқдамиз. Лекин ҳозирнинг ўзидаёқ медицина ходимларининг виждонан ишлаши эвазига кўп иш қилиш мумкин. Менга Ленинград ва областда одамларнинг соғлиғини сақлаш ишидаги йўналиш — медицина хизмати сифатини яхшилаш, касалхоналар, поликлиникаларни замонавий медицина техникаси ва ускуналари билан жиҳозлаш борасида кўп иш қилинаётганлиги жуда маъқул. Бу муҳим ишда илмий тадқиқот институтлари ва медицина олий ўқув юртлари актив иштирок этаётганликларини таъкидлаб ўтмоқчиман. Бу — жамиятимиз ҳаётининг бир жабҳаси бўлган соғлиқни сақлашни қайта қуришнинг намунасидир. Шаҳар ва областда одамларнинг касалга чалиниши камайиб бораётганлиги бунинг натижасидир. Мен муваффақиятларингизни таъкидлаб ўтиш муҳим деб ҳисоблайман. Аммо бу ишда заиф томонларингиз ҳам бор. Бу ерда ана шу хусусда гапириб ўтишди.

Меҳнаткашлар соғлиғини мустаҳкамлаш кўп жиҳатдан республика, ўлка, область, шаҳар ташкилотлари ва аввало советлар хўжалик ташкилотлари билан биргаликда ўз «қўл остиларидаги» регионларда экологик вазиятни тубдан яхшилашга эриша олишларига ҳам боғлиқдир. Кейинги вақтда Ленинград область партия комитети Ладога кўли, Нева қўлтиғи ва Фин кўрфазининг шарқий қисми ҳавзасига тааллуқли бир қанча шошилинч тадбирлар кўрди. Область раҳбарлари сув ва ҳаво муҳитини жуда хавфли тарзда ифлос қилаётганларнинг хатти-ҳаракати пайини қирқиш учун қатъийлик билан сўнгги чораларни ҳам кўрди. Дарёлар ва кўллар саҳнида нефть кўлмаклари камайди. Ленинград ҳавоси ҳам мамлакатдаги кўпгина бошқа шаҳарлар ҳавосига нисбатан тозароқ бўлиб қолди. Ленинградлик олимларнинг экологик хавфсизлик илмий тадқиқот марказини тузиш тўғрисидаги КПСС область комитети маъқуллаган ташаббусини таъкидлаб ўтмоқчиман. Конкрет натижаларни инобатга олиниб тузилаётган ана шундай ташкилот ҳозир ниҳоятда зарур.

Умуман, ўртоқлар, биз ҳамма ерда амалда табиатдан фойдаланиш экономикаси ва уни ташкил этишни яхшилашимиз лозим. Жамиятимиз экологик маданиятини анча кўтаришимиз керак, менинг назаримда, мазкур маданий ривожланаётган социализм умумий маданиятининг энг муҳим таркибий қисми бўлиши зарур.

Октябрь юбилейи арафасида биз сиз билан муваффақиятлар ҳақида ҳам, келажак планлари ҳақида, қилинган ишлар ҳақида, қилиниши лозим бўлган ишлар ҳақида бафуржа гаплашиб олаётганимиздан ҳам мамнунман. Ильичнинг юбилейларда гап худди ана шу хусусда — ютуқлар ҳақида, яна ҳам яхшироғи — ҳал этилмаган масалалар, проблемалар хусусида бориши лозим, деган накази эсингизда бўлса керак. Шу боисдан ҳам мен шаҳар ва область ҳаёти тўғрисида айтган гапларни сиз яхши тушуниб турибсиз, деб ўйлайман. Область партия ташкилоти раҳбарларига, Ленинград шаҳри ва Ленинград областининг совет органларига ва барча меҳнаткашларига айтилган истаклар ва маслаҳатларни инобатга оларсиз.

Ўртоқлар! Ҳозирги шароитларда янгича фикр юритиш ва ишлаш — бу қайта қуришнинг барча вазифаларини ҳал этишга ижодий ёндашишни таъминлаш демакдир. Ҳозир ҳар бир совет кишисида хўжайинлик ҳис-туйғусини тарбиялаш ниҳоятда зарурлиги ҳақида кўп гапириб, кўп ёзмоқдамиз. Гарчи ниҳоятда тўғри ва ишонарли бўлса ҳам фақат сўзнинг ўзи билан хўжасизликни, қўл учида ишлашни, ишга бефарқ муносабатни бартараф эта олмаймиз, одамларда эса ҳаётнинг тўлақонли хўжайини туйғусини тарбиялаб, бундай туйғуни қўзғата олмаймиз. Ҳар бир меҳнаткаш ва ҳар бир меҳнат коллективи умумхалқ ишлаб чиқариш воситаларига эгалик ҳуқуқини амалга ошира олишлари учун реал шарт-шароитларни яратиш лозим. Хўжалик механизми ислоҳоти, ва биз қайта қуриш деб атаётган хилма-хил ишнинг анчагина қисми ана шунга қаратилгандир. Кучли, тажрибали ва юксак маданиятли ишчи коллективлари бўлган Ленинград корхоналари коллективларининг вазифаси, бу ерларда иш кўраётган партия ташкилотлари ва кадрларнинг вазифаси — қайта қуришнинг йўлбошчилари бўлишдан иборатдир. Партия Марказий Комитети номидан мен ленинградликларга қайта қуришнинг йўлбошчилари бўлинг, деб таклиф қилмоқчиман.

Биз кўп ишларни Ленинградда бошлаганмиз, Ленинградда синаб кўрганмиз, бу ерда тажрибадан ўтказиб, кейин бутун мамлакатга ёйганмиз. Бу ердан тажрибадан ўтган кўп нарсалар кейинчалик янги ҳужжатларга жумладан, давлат корхонаси ҳақидаги қонунга ҳам асос бўлди.

Ленинграддаги кўпчилик корхоналар ҳозирнинг ўзидаёқ тўла хўжалик ҳисоби ва ўзини ўзи маблағ билан таъминлаш асосида ишламоқдалар. Улар умуман халқ хўжалигида ҳозирча эски система амал қилиб турган бир вақтда янги механизмнинг асосий воситаларини жорий этмоқдалар, ҳозир ҳали улгуржи савдо негизида мустаҳкам моддий таъминот таркиб топгани йўқ, молия-кредит системасини қайта қуриш эндигина бошланмоқда, нарх белгилаш ислоҳотига тайёргарлик кўрилмоқда.

Кечқурун, яъни эски хўжалик системаси амал қилиб турган чоғда уйқуга кетиб, эртасига эрталаб янги система билан дийдор кўришиш яхши бўлар эди, албатта. Лекин бундай мўъжиза рўй бермайди. Ишни нимадандир бошлаш керак. Шу боисдан ҳам бугунги кунда янгича ишлаш тажрибасини орттиришимиз ниҳоятда муҳимдир. Ўтмишда бўлганидек бу гал ҳам биз ленинградликларга, уларнинг янгича шароитлардаги ишига умид боғламоқдамиз.

Фан-техника тараққиёти ягона халқ хўжалиги комплексининг ниҳоятда шартли тарзда тармоқларга бўлиниши билан унчалик ҳисоблашиб ўтирмайди, у бундай тараққиётнинг амалга оширилиши учун мавжуд барча кучларнинг бирлашувини, жамиятнинг интеллектуал ва ишлаб чиқариш ресурсларидан моҳирлик билан фойдаланишни талаб этади. Шу муносабат билан ўртоқ Борис Вениаминович Гидаспов айтган фикр-мулоҳазаларга батамом қўшиламан.

Ҳолбуки, технология жиҳатидан ва буюм етказиб беришига кўра бир-бири билан боғланган корхоналарнинг идораларга бўлиб юборилганлиги фан-техника тараққиёти йўлига сунъий ғовлар солади, бу тараққиётни сезиларли даражада секинлаштириб, шу йўсинда мамлакат социал-иқтисодий тараққиётини жадаллаштириш ишига жуда катта путур етказади.

Маҳкамачиликдек олақуроқ иллат билан курашда янги планли, иқтисодий, ташкилий ечимлар таъсирчан восита бўлиши мумкин. Ленинградликлар бу борада ҳам ибрат бўлмоқдалар. Мен, биринчидан, шаҳар ва областнинг комплекс тараққиётида илгари тўпланган тажрибани ва, иккинчидан, область партия комитети қўллаб-қувватлаган Ленинграддаги бир қанча корхоналар раҳбарларининг химия ва энергетика машинасозлиги соҳасида давлат тармоқлараро ишлаб чиқариш бирлашмалари тузиш тўғрисидаги ниҳоятда мароқли таклифини назарда тутмоқдаман. Социалистик корпорация деб аталиши мумкин бўлган ана шу бирлашмаларнинг ҳар бири таркибида саноат корхоналари, тадқиқот, лойиҳалаштириш, конструкторлик ташкилотлари бўлиши назарда тутилади. Мазкур бирлашмада юз мингдан кўпроқ киши меҳнат қилади. Шулардан 25—30 минг нафари илмий тадқиқотлар ва ишлаб чиқаришга илмий хизмат кўрсатиш билан шуғулланади ва шу йўсинда жаҳон талаблари даражасида маҳсулот ишлаб чиқаришга кўмаклашади.

Ана шу миқёсдаги тармоқлараро бирлашмалар тегишли равнақ босқичига кўтарилгач, мавжуд ресурсларни бир жойга йиғиш ва замонавий фан-техника тараққиётининг энг муҳим йўналишларида стратегик тус оладиган кенг кўламдаги «технологик ҳамлалар» қилишлари мумкин. Шундай йўл тутиш ҳали ҳозиргача ҳам ниҳоятда бесўнақай ва қўпол бўлган ижтимоий ишлаб чиқаришни бошқариш системасини қатъий соддалаштиришга имкон беради ва мазкур системадаги кўпчилик структура бўғинларини ортиқча қилиб қўяди, деб умид боғласа бўлади. Марказга анча мураккаб масалани кўндаланг қилдингиз, демоқчиман. Ўртоқ Ю. Ф. Соловьев бу таклифларни менга берди. КПСС Марказий Комитети бу таклифларни кўриб чиқиш тўғрисида топшириқ берди. Назаримда, таклифларингиз ниҳоятда истиқболлидир. Агар «техникавий ва технологик ҳамлалар» тўғрисида гапирадиган бўлсак, экономикамизга эрк бериш, ташаббус учун кенг майдон очиб қўйиш тўғрисида гапирадиган бўлсак, КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси, ана шундай эксперимент ўтказишни ленинградликларга ишониб топширади, деб ўйлайман.

Тармоқлараро ишлаб чиқариш бирлашмаларининг ташкилий формаси, миқёслари, назаримизда, чинакам, тўла хўжалик ҳисоби, бошқарувнинг иқтисодий методларига мос бўлиб тушади. Буларнинг ҳаммаси ҳозирги вақтда революцион қайта қуришнинг энг ёвуз, энг хавфли душмани бўлган бюрократизмнинг иқтисодий илдизларини таг-томири билан қўпориб ташлашга ёрдам беради. Бу масалани ҳал этиш узоқ келажакнинг иши эмас, деб ўйлаймиз. Биз яқин орада бу борада муҳим давлат аҳамиятига молик ташаббус билан чиққан кишиларга шароит яратиб бериш учун қарор қабул қилиш имкониятини топамиз.

Хўжалик механизмини туб ислоҳ қилиш ҳамма даражадаги партия комитетлари олдига янги, одатдагига ўхшамаган масалаларни қўймоқда. Масалан, биз анчадан буён ва ҳақли равишда: партия ходимлари хўжалик ходимларининг ишини қилишга, кундалик ишлаб чиқариш фаолиятига аралашишга чек қўйишлари керак демоқдамиз. Ҳа, биз бу гапларни айтдик, лекин ҳаётда иш бошқача бўлди. Иқтисодий ёндашувларда хўжаликни бошқаришнинг таъсирли механизми йўқ эди. Биз уни эндигина ишлаб чиқдик ва ҳозир жорий этмоқдамиз. Ўша вақтда бундай механизм йўқлиги ўрнини билдирмаслик учун биз буйруқ бериш, маъмуриятчилик методлари йўлидан бордик, бинобарин партиявий тазйиқ ўтказиш йўлидан бордик. Чунки вазифаларни ҳал этиш лозим эди.

Партия органларини уларга хос бўлмаган вазифалардан озод қилишни вазифа қилиб қўяр эканмиз, уларни иқтисодий масалалардан озод қилишни кўзда тутмаймиз. Партия ҳамиша экономика билан шуғулланиб келган ва бундан буён ҳам шуғулланаверади. Биз ислоҳотни амалга ошираётган, хўжалик юритишнинг янги механизмларини ўзлаштираётган ҳозирги пайтда экономика соҳасида партия ишлари методларини ҳам бир вақтнинг ўзида қайта қуришимиз керак. Партия комитетлари хўжалик фаолиятини реал қайта қуриш учун, янгича ишлаш учун, пировард натижалар учун коммунист раҳбарлардан масъулиятни қаттиқ талаб қилишлари мумкин ва лозим. Бунинг учун барча партия ходимлари янги иқтисодий тафаккурни ўзлаштиришлари керак. Жойлардаги партия комитетлари корхоналар олдига қўяётган талабларида ишлаб чиқаришни ўстириш процентларини, товар маҳсулот ҳажмини кўпайтиришни асосий вазифа қилиб белгилаётганликлари, яъни эски «ялпи» ёндашувни аслида давом эттираётганликларини кўрсатувчи ҳоллар кўплиги маълум. Мана белгиланган ҳажмдаги маҳсулот ишлаб чиқарилди. Лекин шартнома асосида маҳсулот етказиб бериш муддатлари барбод этилди, халқ хўжалигига ҳамда магазинлар пештахталарига сифатсиз маҳсулот жўнатилди. Бунинг сабаби шундаки, нима қилиб бўлса ҳам эришиладиган ҳажм кўрсаткичлари ҳамиша шартнома асосида маҳсулот етказиб беришни барбод этишга олиб боради, бу эса бутун экономикани ларзага келтиради ва аввало маҳсулот сифатига таъсир қилади.

Қайта қуриш ишимизнинг айни мана шу мезонларини ўзгартиради. Бизга пировард самарадорлик зарур. Агар биз камроқ миқдордаги трактор билан кўпроқ дон етиштирсак, ҳар бир тракторга кам металлни сарфласак — тракторсозлик ва металлургиядаги бундай сарфнинг камайиши фақат фойда келтиради.

Биз хўжалик раҳбарларини, меҳнат коллективларини шартномаларни бажаришга, юқори сифатга эришишга, техникани тез янгилашга, молиявий ресурслар айланишини жадаллаштиришга, меҳнат унумдорлигини оширишга, фонд самарадорлигини кўпайтиришга сафарбар этишни ўрганиб олишимиз лозим. Ҳозирги пайтда мана шуларнинг ўзи жадаллаштиришдир.

Партия комитетларининг эътиборини талаб қиладиган бошқа проблема ўтиш даврининг ўзига хос хусусиятлари билан боғлиқ.

Аввало беш йилликнинг қолган уч йили хусусиятлари билан боғлиқ. Бу энг қийин, энг мураккаб даврдир. Мен уни қайта қуришнинг ҳал қилувчи босқичи, деб атадим. Эски механизм, эски маъмурий воситалар эндигина бузиб ташланмоқда, янги иқтисодий омиллар эса энди кучга кирмоқда. Бундай пайтда коммунистлардан кўпроқ талаб қилинади. Айни улар мана шу ўтиш даври вазифаларини ҳал этиш учун курашда олдинги сафда боришлари керак. Улар янгича ишлаш санъатини ўзлаштиришда, эскилик кучларини бартараф этишда биринчи бўлиб намуна кўрсатишлари лозим. Бу босқичда эса эскилик кучлари энг кўп қаршилик кўрсатади. Эскилик кучлари қаердадир бир четда деб ўйламанг. Улар бизнинг ўзимизда. Бу вазифани ҳал этишда Ленин партия учун бурилиш даврида, ҳарбий коммунизм сиёсатидан янги иқтисодий сиёсатга туб бурилиш қилиш зарур бўлиб қолган пайтда айтган гапларни ҳам ҳисобга олиш керак. Ленин бундай деган эди: «Модомики сиёсат қатъий ўзгариш қилишни, чаққонликни, усталик билан ўтишни талаб қилар экан раҳбарлар буни тушунишлари лозим. Мустаҳкам аппарат ҳар қандай маневр учун ҳам ярайдиган бўлиши керак. Агар аппаратнинг мустаҳкамлиги ҳаракатсизликка айланиб кетадиган бўлса, бурилишларда халақит берса, у вақтда кураш бўлиши муқаррар. Шунинг учун бутун кучни ўз мақсадимизга сўзсиз эришишга, аппаратни сиёсатга тамомила бўйсундиришга қаратиш керак». Бугун, тараққиётимизнинг бурилиш босқичида масалани ана шундай қўйишимиз лозим. Партия сиёсатини изчиллик билан амалга ошириш — энг асосий вазифа ана шундан иборат. Бу эса омма ташаббусини мунтазам рўёбга чиқаришни, демократия ва халқнинг ўзини ўзи бошқаришини кенг ривожлантиришни кўзда тутади. Шуни айтишим керакки, халқ янгиланишнинг ҳамма жараёнларида қатнашишга самимийлик билан интилмоқда. Кадрларимиз халқ орасидаги ана шу кайфиятдан орқада қолмоқдалар.

Балтика заводида ишчилардан бири бундай деди: «Михаил Сергеевич, биринчи босқич тугайди, деган фикрга қўшиламиз. Ҳамма нарсани кўпчилик бўлиб гаплашиб олдик, муҳокама қилдик, кўп гаплар айтилди. Эндиликда марказ қатъий ҳаракат қилиши лозим».

Бу тўғри фикр. Ҳозир қатъий ҳаракат қилиш, бурилиш пайти келди.

Ўртоқлар! Октябрь арафасида бу ерда, Разливда Ленин «Давлат ва революция» деган машҳур асарини ёзган эди. Халқнинг ўзини-ўзи бошқаруви билан узвий бирлашиб, социалистик давлатнинг назарий асоси бўлиб қолган Ленин ғоялари бугунги ишларимиз учун ҳам жуда катта аҳамиятга эгадир. Қисман яхшилаш, ярим-ёрти чоралар эмас, балки демократияни Ленин вазифа қилиб қўйгани каби охиригача ривожлантириш — мана шуларгина социализмнинг ҳар томонлама тараққиётини амалда таъминлай олади. Шу сабабли Ленин ибораси билан айтганда, бундай ривожланишнинг формаларини излаш, уларни амалда синаб кўриш ҳозирги даврнинг энг муҳим талабидир. Айни КПСС ҳозирги пайтда авж олдириб юборилган демократик жараёнларни бошлаб берди. Ҳозир демократик жараёнлар изчиллик билан авж олиб бораётганлигини, ҳам кенгайиб ва чуқурлашиб, ижтимоий муносабатларнинг бутун мажмуасини, ҳаётнинг барча соҳаларини қамраб олаётганини ҳамма кўриб турибди. Демократик жараёнлар биринчи навбатда партия фаолиятини ҳам қамраб олмоқда, албатта.

Марказий Комитетнинг июнь Пленумида ташвишли тенденция — бир қанча партия ташкилотларининг ҳозир устун турган кайфиятлардан, жамиятимизда авж олиб бораётган жўшқин демократиялаш жараёнларидан орқада қолиш тенденцияси ҳақида гапиришимга тўғри келган эди. Мамлакат партия ташкилотларида талабчанлик муҳити мустаҳкамланмоқда, топширилган иш учун масъулият кучаймоқда. Ижтимоий қайта қуриш жараёнларига партия раҳбарлиги кучайтирилмоқда. Шунга қарамай, коммунистларнинг авангардлигини ошириш, ҳар бир бошланғич партия ташкилотининг, партия комитетларининг жанговарлигини ошириш проблемаси ҳозир КПСС олдида ўткир бўлиб турибди. Бу гўё оддий формулага ўхшайди. Лекин бунинг ортида ҳозирги давр жонли ҳаётининг драматизми турибди. Тажриба шунга ўргатадики, олға томон ҳаракатимизга тўсқинлик қиладиган ҳамма нарсаларга қарши курашда мардлик, фидокорлик, жасурлик бўлмаса, чинакам революцион ҳаракат, революцион иш ҳам бўлмайди. Бироқ шуни ҳам тан олиш керакки, ҳар бир коммунист қайта қуришда намуна бўлиши лозимлигини, кутиб туриш позицияси, бир четдаги кузатувчилик позицияси унинг учун йўл қўйиб бўлмас иш эканлигини партиядагиларнинг ҳаммаси ҳам тушуниб етганлари йўқ. Коммунист ўз шахсий манфаатларини умумпартиявий, умумхалқ манфаатларига бўйсундириши билан бошқалардан ажралиб туради.

Қайта қуриш авж олиб бориши учун жанговарлик, ҳужумкорлик, камчиликларга, умри тугаган нарсаларга, ишдаги расмиятчиликка нисбатан муросасизлик руҳи ҳар бир партия ташкилотига хос бўлиши керак, коммунистларнинг актив позицияси, қатъий ҳаракат қилишлари зарур.

Менинг нутқим аслида бир мавзуга қаратилганини тушунган бўлсаларингиз керак: партия ўзининг ҳамма бўғинларида, ҳамма эшелонларида ишни кучайтириши, ҳамма даражаларда ишни кучайтириши керак. Қайта қуришда орқада қолишга йўл қўймаслиги, янги, ғоят муҳим босқичда қайта қуришга бошчилик қилиши лозим.

Яна бир бор таъкидлаб ўтмоқчиман. Ҳозир бошланғич партия ташкилотлари олдида алоҳида, айтиш мумкинки, фавқулодда муҳим вазифа кўндаланг бўлиб турибди. Мамлакатни бошқариш механизми, барча соҳаларнинг, энг аввало экономиканинг янги фаолият принциплари тўхтаб қолмаслиги биз учун жуда муҳим. Чунки қайта қуришнинг барча муҳолифлари уни обрўсизлантириш учун бундай тўхташлардан фойдаланиб қолишлари мумкин.

Бу соҳада кўп нарса одамларнинг янги шароитга қандай тайёрлигига, коллектив қандай кайфиятда эканлигига, қайта қуриш проблемалари юзасидан одамларнинг ўқиши, умуман эмас, балки шаҳар, район, меҳнат коллективнинг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда ўқиши қандай ташкил этилганига боғлиқдир. Агар биз бошланғич партия ташкилотлари ҳақида мунтазам ғамхўрлик қилмасак, уларга ёрдам бермасак, бу ташкилотлар ишининг савияси оширилишига эриша олмаслигимиз мутлақо равшан.

Шу муносабат билан район ва шаҳар партия комитетлари ҳақида бироз гапириб ўтмоқчиман. Улар бошланғич партия ташкилотларига ёрдам беришлари керак. Район ва шаҳар партия комитетлари бошланғич партия ташкилотларига таяниб, қайта қуриш юзасидан бутун кундалик ишлар марказини меҳнат коллективларига кўчиришлари лозим. Кабинетларда ўтириш етар! Сўнгги ўн йилликларда қурилган кошоналарда ўтириш етар, энди. Партия комитетларида, район ижроия комитетларида иш қайнаши учун бу кошоналарни ҳам очиб қўйиш керак. Мамлакатда иш қайнаяпти, мамлакат фикрларга, ҳаракатларга, муҳокамаларга муҳтож ана шундай пайтда кабинетларда хотиржамлик ҳукм суряпти, паркетлар, гиламлар, ким қачон қабул қилиши ҳақидаги жадваллар. Тасаввур қилиб кўринг, революцияни ҳам шундай жадвалга мувофиқ амалга оширишганда нима бўларди!

Район ва шаҳар комитетлари партиямизнинг қайта қуришнинг олдинги марраларига ўтказиб қўйилган, одамларга, бошланғич партия ташкилотларига ҳаммадан яқин турадиган таянчлардир. Бугун партия сарфлаётган куч-ғайратларнинг пировард натижалари кўп жиҳатдан уларнинг қанчалик маҳорат билан, пухта ўйлаб, янгича ҳаракат қилишларига боғлиқ.

(Давоми учинчи бетда).

М. С. ГОРБАЧЕВ нутқи

(Давоми. Боши 1-, 2-бетларда).

Шуни айтишим кераккки — бу матбуотда ҳам, мамлакат бўйлаб сафарда ҳам, шаҳар, район партия комитетлари иши билан танишиш чоғида ҳам кўриниб турибди: кўпгина шаҳар комитетлари ҳозирнинг ўзидаёқ янгича яшамоқда. Бу қувончлидир, ўртоқлар. Лекин ҳаммаси ҳам эмас. Чунки айни баъзи район партия комитетларида нима иш қилиш керак, нимани қайта қуриш керак, деб янги фикрлар билан партия органларига келган актив коммунистлар, партиясизлар шаънига огоҳлантириш гаплари айтилди. Уларга: тўхтатиб турингглар, «юқорида» бу қайта қуриш нима бўлишини ҳали аниқлаб олишгани йўқ, келинглар ҳозирча кутиб турайлик, дейишди. Кутиб турган одамлар кўп вақтларини бой бериб қўйишди. Янгилаш жараёнига дарҳол қўшилганлар эса энди кучга тўлиб тўғри ҳаракат қилмоқдалар.

Эсингиздами, икки йил олдинги учрашувимизда ҳар кимнинг ўз ишини қайта қуришига имконият беришимиз керак, деган эдим. Биз на раҳбарнинг, на оддий ходимнинг, на ишчи, на зиёлининг ана шу имкониятини — ўйлаб кўриш, ўз позициясини белгилаб олиш, уни эътиқодга айлантириш ва ўз ҳаракатлари орқали рўёбга чиқариш имкониятини рад этаолмаймиз. Икки ярим йил менимча ҳамма нарса тез бораётган ва авж олаётган революцион босқич учун жуда катта вақт, биз сабр-қаноат қилдик, демократияга амал қилдик, ўз ишини қайта қуришни хоҳлаганлар бу ишга қўшилди. Лекин ҳали ҳам кутиб турганлардан чамаси иш чиқмаса керак. Мен меҳнат коллективларига, районларга, шаҳарларга бошчилик қилаётганларни кўзда тутмоқдаман.

Бу масалани ҳам демократик асосда ҳал қилиш керак. Шу боисдан биз Марказий Комитетнинг июнь Пленумида йил охирида иттифоқдош республикалар компартиялари Марказий Комитетларининг, ўлка, область, округ, шаҳар ва район партия комитетларининг Пленумларини ўтказиб, уларда тегишли комитетлар бюроларининг қайта қуришнинг боришига раҳбарлик ишлари ҳақидаги ҳисоботларини муҳокама қилишга қарор бердик. Шу масала юзасидан бу йил қайта сайланмаган бюролар ва партия комитетларининг ҳисоботларини бошланғич партия ташкилотларида эшитишга қарор қилинди.

Марказий Комитет бу йиғилишлар ва пленумлардан кўп нарсани кутмоқда. Гап ҳамма жойда қайта қуришнинг боришини чуқур таҳлил этиш, сайлаб қўйиладиган партия органлари ва уларнинг секретарлари фаолиятига талабчанлик билан баҳо бериш, етилган кадрлар масалаларини ҳал қилиш тўғрисида бормоқда.

Ишнинг муваффақиятини аввало қандайдир ташкилий абжирлик, айниқса маҳкамачилик кашфиётлари ҳал қилмаслиги яхши маълум. Ишнинг муваффақиятини фақат одамлар — уларнинг партиявийлиги, билимдонлиги, маданияти, инсонийлиги ҳал қилади. Бу фазилатлар бошқариш, раҳбарлик соҳасида банд бўлган ҳамма одамлар учун икки карра зарурроқдир. Бу фазилатлар партия ходимларига уч карра кўпроқ хос бўлиши керак.

XXVII съезддан кейин, Марказий Комитетнинг январь ва июнь Пленумларидан кейин биз кадрлар билан ишлашда анча силжишга эришдик. Ленинградда ҳам партия ва совет органларида, жамоат ташкилотларида кадрлар масаласини демократия ва ошкоралик талаблари ҳисобга олинган ҳолда ҳал қилиш бошланганлигини биламан. Бу ҳақда бугун менга Болтиқ заводи ишчилари ҳам айтишди. Лекин В. И. Ленин ибораси билан айтганда, «бошқаларга қараганда... куч, тетиклик, қатъият билан иш кўриш, чиниққанлик ва самимийлик, кўпроқ» бўлган кишиларни пайқаб олиш, топиш, раҳбарлик лавозимларига кўтариш учун ҳали кўп иш қилиниши керак. Бу сўзларни ўйлаб кўринг, ўртоқлар! Владимир Ильич айтган партия аъзосининг фазилатлари коммунистик манманликка нақадар ётдир, бундай манманлик ҳозир ҳам сезилиб турибди, қайта қуриш ишига жиддий тўсқинлик қилмоқда.

Тўғри, коммунистик манманлик ўзини қандай тутишни, ҳеч бўлмаганда ташқи кўриниш жиҳатидан анча келишганроқ, яхшироқ тутишни ўрганиб олди. Лекин бу билан ҳунукроқ, камроқ зарарли ва хатарли бўлгани йўқ.

Замонавий кадрлар сиёсатини ўтказиш чоғида, энг аввало, бу хавфни кўзда тутиш, ўзига бино қўйган калондимоғ, маданияти паст, одамлар билан ишлашни ёқтирмайдиган кишиларни партия ишларига мутлақо яқинлаштирмаслик керак.

Қайта қуришга, ривожланаётган социализмга истеъдодли, юксак ахлоқли, жамиятни революцион янгилаш ғоясига берилган, одамларга яқин турадиган кадрлар керак. Кеча ленинградликлар билан суҳбатда шу ҳақда гапирдим.

Ана шундай одамларни, шу жумладан, партиясиз кадрларни қидириб топиш, раҳбарлик лавозимларига кўтариш, сиёсий жиҳатдан тарбиялаш, мадад бериш, агар зарур бўлса, уларни ҳимоя қилиш партия ташкилотларининг биринчи даражали иши бўлиши керак. Қайта қуриш муносабати билан кадрлар зиммасидаги вазифа ортади. Биз раҳбарларни юксак қадрлашимиз ва эъзозлашимиз, уларнинг меҳнатини менсимасликка йўл қўймаслигимиз керак. Улар бутун жамиятимизга, меҳнаткашларга зарур. Ҳар бир меҳнат коллективи хўжалик ҳисоби принципларига ўтганида, у истеъдодли кадрлар бошчилик қилишидан кўпроқ манфаатдор бўлади. Район партия ташкилотларига, совет органларига ҳам ана шундай кишилар бошчилик қилишлари керак, албатта.

Биз қайта қуришда жамиятни янгилашнинг қудратли воситаси сифатида танқид ва ўз-ўзини танқидни ривожлантиришга катта умид боғладик ва ҳозир ҳам умид боғламоқдамиз. Ўтган вақт ичида ошкоралик шароитида муайян турмуш тажрибаси тўпланди. Янги муаммолар ҳам пайдо бўлди. Масалан, ҳозирги пайтда салбий социал ҳодисалар, ижтимоий хўжалигимизнинг қолоқ соҳалари, турли ташкилотлар ва идоралар фаолиятидаги камчилик ва нуқсонлар танқидининг кўлами ва кучи кадрларнинг бир қисмини маълум даражада саросимага солиб қўйди. Авж олиб бораётган бу танқидий ишда нуқсонлар борми? Ҳа, нуқсонлар бор, ўртоқлар. Аммо, энг муҳимини кўра билиш керак, деб ўйлайман. Танқид ва ўз-ўзини танқид кенгайиб бораётганлиги меҳнаткашларимиз онги, сиёсий масъулияти ва социал активлиги ошиб бораётганлигининг далили эканини кўриш лозим.

Биз ҳар қандай тусдаги сафсатабозликка, танқидбозликка, бир томонлама танқидга қарши курашиб келдик ва курашаверамиз, лекин улар бизни чўчитишларига ва ўзимизни ҳали у томонга, ҳал бу томонга ташлашга, тақиқлаб қўйиш майлига берилишга йўл қўймаймиз. Бизнинг ҳар қандай даражадаги раҳбарларимиз омманинг кайфиятини ҳисобга олишни ўрганишлари керак, шуни ҳам айтиш кераккки, омманинг кайфиятига моҳирлик билан таъсир ўтказиш — одамлар билан суҳбатда фақат бир метод — ишонтириш методи мақбуллигини, фақат бир форма — тенг ҳуқуқли мулоқот мумкинлигини қулоқларига қуйиб олишлари керак.

Ўрганиш, ана шуларнинг ҳаммасини ўрганиш, оғизда эмас, балки амалда ўрганиш керак. Афсуски, бу нарса ҳаммада ва ҳамиша бунинг устига бирданига бўлавермайди. Ленинград партия ташкилоти ҳаётида ҳам шундай ҳоллар мавжуд. Практиканинг ўзи Ленинград коммунистларини, кўп минг кишилик идеология активларини одамларнинг эътиқодига таъсир қиладиган, меҳнаткашларни кенг хабардор қилиб бориш асосига қурилган янада таъсирчан, янада самарали иш формалари ва методларини тушуниб етишга, жамоатчилик фикри учун актив кураш олиб боришга яқинлаштирмоқда, деб ўйлайман. Бунинг учун баъзи ишлар қилинди. Қайта қуришнинг кўп муаммоларини ошкора муҳокама қилишда, уй-жой ва маданий қурилиш планларини тузишда, халқ маорифи, маданият ва соғлиқни сақлаш, савдо, транспорт ва умумий овқатланиш соҳаларини ривожлантиришда, социал-иқтисодий тараққиётнинг бошқа муаммоларини ҳал этишда меҳнаткашларнинг фаол иштироки давримизнинг ўзига хос хусусияти бўлиб қолди.

Ленинград оммавий ахборот воситалари ҳам олға томон қадам қўя олди. Уларда партия, совет органлари фаолияти, меҳнат коллективларининг иши ҳақидаги қизиқарли ҳикоялар тез-тез учрамоқда. Ленинград телевидениеси ва радиоси бевосита эшиттиришларининг салмоғи ошди, шаҳар ва область ҳаёти ҳақидаги оператив ахборотнинг дурустгина даражасига эришилди. Бунинг устига мамлакат телетомошабинлари бир қанча материаллар билан қизиқиб танишмоқдалар. Мана шу ишларнинг ҳаммасида айтишим мумкинки, Ленинград зиёлиларининг жуда катта отряди фаол иштирок этмоқда. Бу ерга биринчи келганимда, ва айниқса, ҳозир назаримда, Ленинград зиёлилари қайта қуришни қатъий ёқламоқдалар ва қайта қуриш иши тантанасига бутун кучларини, истеъдодларини сарфламоқдалар.

Умуман, ўртоқлар, биз биргаликда демократия маданиятини ўзлаштириб олишимиз керак, қайта қуришнинг тақдири уни ривожлантиришга боғлиқ. Бунда ёшларга алоҳида эътибор бериш керак. Ёшларнинг ижтимоий фикрини, уларнинг манфаатлари ва эҳтиёжларини ўрганиш ҳамда шакллантиришга кўпроқ эътибор бериш лозим. Биз ёшларни бир дақиқа ҳам унутишга ҳаққимиз йўқ. Ёшларни биз қайта қуришнинг фаол кучлари — ривожланаётган социализмнинг бугунги ва эртанги куни, деб биламиз. Бинобарин, улар ривожланаётган социализмнинг келажагидирлар.

Ҳозир Марказий Комитет июнь Пленумининг қарорига мувофиқ, келгуси йилда ўтказиладиган XIX Бутуниттифоқ партия конференциясига тайёргарлик бошланмоқда. Бизнинг бурчимиз партиявий ишларнинг янги тажрибасини, қайта қуриш учун кураш тажрибасини конференцияга олиб боришдан иборатдир.

Ўртоқлар, тарихни миллионлар яратади, миллионлаб одамлар ҳаракат қиладиган жойда катта сиёсат бошланади. Ишда социализм кўпроқ бўлсин — бундай сиёсат совет жамияти барча синфлари ва социал табақаларининг туб манфаатларига мос келади. Биз бунда осонгина ғалаба қилишга умид қилаётганимиз йўқ. Бизнинг партиямиз қийинчиликлардан қўрқмайди, қийинчиликлар олдида чекинмайди, шунинг учун ҳам у революцион партия, деб аталади. Партия қайта қуришни авж олдириб, унга тўсқинлик қилувчи механизмни синдириб, белгиланган йўлдан оғишмай бораверади. Мана шу чинакам революцион ишда Ленинград меҳнаткашлари, Ленинград коммунистлари фахрли ўринни эгаллайдилар.

Сизларга, ўртоқлар, барча ишларингизда катта муваффақиятлар тилайман.

Сизларни шу ерда, Нева бўйидаги тарихий шаҳарда бошланган Улуғ Октябрь социалистик революциясининг 70 йиллиги байрами арафасида КПСС Марказий Комитети номидан яна бир бор самимий табриклашдан хурсандман.

Ленин шаҳри, Октябрь шаҳри меҳнаткашлари революцион қайта қуришнинг олдинги сафида боришига КПСС Марказий Комитетининг ишончи комил!

(М. С. Горбачевнинг нутқи диққат-эътибор бериб тингланди ва давомли қарсаклар билан бўлиниб турди).

БАРЧА ИШЛАРНИ ҚЎЛИМИЗГА ОЛАЙЛИК

М. С. Горбачевнинг партия, уруш ветеранлари, Ленинград меҳнаткашлари билан учрашувлари

Қайта қуриш йиллари мамлакатга 1917 йил қолдирганидек мерос қолдиришга ҳаракат қилайлик. 13 октябрь куни М. С. Горбачевнинг шон-шавкатимиз бўлган шаҳар меҳнаткашлари билан учрашуви чоғида ленинградликлар айтган ана шу фикр совет раҳбарининг халқ билан мулоқотида асосий фикр бўлди.

Тонготарда Бош секретарни С. Орджоникидзе номли Болтиқ кемасозлик заводи меҳнаткашлари кутиб туришган эди. Совет кемасозлигининг байроқдори бўлган ана шу энг кекса корхона тарихида революция, Гражданлар уруши, дастлабки беш йилликлар, Ватанимиз саноатини янгилашнинг ҳозирги босқичи шонли йиллари пайваста бўлиб кетган. Болтиқликлар ҳамиша олдинги сафда бўлиб келдилар. Кемасозлар Гражданлар уруши йилларида Қизил Армия учун паровозлар ясадилар, тўнғич электростанциялар учун қозонлар ва агрегатлар қурдилар. Бу ерда, Болтиқ қирғоғида 1922—1924 йилларда жаҳонда биринчи тепловоз ясалганлигини эслатиб ўтайлик. Уч мингга яқин болтиқлик ишчилар немис босқинчиларининг Нева соҳилидаги шаҳарга ўтиши йўлини тўсган халқ лашкари сафини тўлдирдилар.

Эндиликда Болтиқ кемасозлик заводи бутун жаҳонга ўзининг атом музёрарлари ва танкерлари, кўплаб тонна маъдан сиғадиган кемалари ва илм-фан кемалари билан машҳурдир.

М. С. Горбачев Ленинграддаги машҳур завод территориясига қадам қўяр экан, болтиқликлар билан учрашганимдан мамнунман, деди. Сизнинг буюмларингиз жаҳонда манзур бўлмоқда ва мен сизлар билан дийдор кўришиш, ишингизни кўришни анчадан бери орзу қилиб келар эдим. Сизларни яқинлашиб келаётган юбилей билан қутлайман ва аввало шуни айтмоқчиманки, болтиқликлар Октябрь, революция манфаатлари йўлида, революциямиз зафарларини ҳимоя қилиш йўлида яхши ишладилар. Мамлакатимизнинг 70 йиллигини кўкрак кериб кутиб олиш учун сизда ҳамма асослар бор. Нечун фахрланмас эканмиз. 70 йил мобайнида кўп иш қилинди. Билмадим, бошқа халқ бошқа тузумда ана шундай мамлакатдан бугунги мамлакатни бунёд эта олармиди? Қўлидан келмас эди, деб ўйлайман. Қанчалик машаққатларга, қисматнинг нечоғлик бўйин эгмаслигига бардош берганлигимизга назар ташланг. Халқ бардош берди, тузумимиз бардош берди. Барча қийинчиликлар, барча талафотлар ва ҳатто сиз билан биз хабардор бўлган барча фожиавий воқеалар рўй беришига қарамай, партия юксаклинда бўлди. Ҳар қалай, бизнинг ишимиз бардош бериб, мустаҳкамланди. Бу Октябрнинг бош якунидир. Аммо илгарилаб бораверишимиз керак. Яшаришимиз лозим. Қайта қуриш, жадаллаштириш — бу бизнинг яшаришимиздир. Менинг Ленинградга биринчи сафаримдан кейин орадан икки йил ўтди, одамлар эса ўзгарибди. Улар умумий юришимизга ҳамма қўшилиши лозимлигини чуқур англаб турибдилар. Бу жуда муҳимдир, болтиқликлар ҳам буни яхши англаб турганликлари муҳимдир.

Ишчилар овози: Болтиқликлар панд беришмайди, Михаил Сергеевич.

М. С. Горбачев: Бунга ишончим комил, аммо қийин бўлади. Мана энди Давлат қабулидан кейин хўжалик ҳисобига ўта бошлаймиз. Бу ишнинг батамом янги шарт-шароитларидир. Аввало, бу шарт-шароитлар ишчи, инженер, раҳбардан ташаббускорликни талаб этади. Ҳамма ишларни дадиллик билан ўз қўлингизга олаверинг,.... директорга ҳам бўш келманг (жонланиш). Қалай у демократияга мойилми ёки уни ҳам ўзгартиришга тўғри келадими?

Ишчилар овози: Ўзгартирмаймиз, Михаил Сергеевич, агар зарур бўлиб қолса, яна унга овоз берамиз.

М. С. Горбачев: Сиз, Бош секретарь келиб ана шунақанги иғвогарона саволларни беряпти, дерсиз. Бунинг хавфсирайдиган томони йўқ. Одамлар бригадада ҳам, участкада ҳам, цехда ҳам ўзларининг бошлиқларини билишади. Нима учун биз одамларга ишонмаслигимиз керак? Иш оқсаб қолган, бўшашувчанлик сезилаётган жойларда бу муҳимдир. Сиз ҳам янги раҳбарларни сайлагандирсиз?

Ишчилар: Ўрта бўғиндаги кўпгина участкаларда сайловлар бўлди.

М. С. Горбачев: Хўш, ёмонларни танламагандирсиз? Чамамда, уларни сайламагансиз. Агар ҳар бир киши корхона хўжалик ҳисобида ишлаётганини ва унга ишга келгани учун эмас, балки пировард маҳсулот учун ҳақ тўлашларини ҳис этса, бу ҳолда, барча лавозимларда ақлли, дардлашса бўладиган, дурустроқ хўжалик ҳисоби кўрсаткичларига эриша оладиган одамлар бошчилик қилишлари керак. Мени маъзур тутинг, лекин ҳеч ким аҳмоқ учун ва айниқса, сурбет учун овоз бермаса керак? Йўқ, овоз бермайди. Бу одамларнинг даври ўтиб бормоқда. Одамлар тан олган кишиларгина раҳбар бўлиши лозим. Халқимизнинг эса ақли расо. Халқ сукут сақлаб турганида, сафсатабозларнинг куни туғиб, бебошлик қиладилар. Аммо меҳнаткаш халқ барча ишларни ўз қўлига олса, сафсатабозлик худди кўпикдек, бамисоли ахлатдек улоқтириб ташланади.

Михаил Сергеевич бир гуруҳ ёш слесарлар ёнига келиб, уларнинг асли қаерданликларини суриштиради, Ленинградда туғилиб ўсганлар борми, деб сўрайди.

— Бундайлар ҳам бор, — деб жавоб беришади йигит ва қизлар, — аммо, биз Ленинград областидан келганмиз, биз шу ерда заводда ўқидик ва бу билан фахрланамиз.

Суҳбатга кекса болтиқлик ишчи, катта ишчи оиласининг, кемасозлар бўлмиш Сорокинлар оиласининг бошлиғи қўшилади. Сорокинлардан тўрт нафари ҳар куни механика-йиғув цехига келишади. Николай Степанович шу оиланинг отаси, 80 ёшдан ҳам ошган, унинг ўғиллари Юрий ва Георгий, невараси Вадим ҳам шу ерда ишлашади.

— Уруғ-аймоқчилик бўлибди-да, — деб ҳазиллашади Михаил Сергеевич.

Н. С. Сорокин: Подшо даврида уруғ-аймоқчилик бўлган эди, ҳозир буни сулола дейишади.

М. С. Горбачев: Бундай уруғ-аймоқчиликни биз чин кўнгилдан қутлаймиз. Агар институт директори, олий ўқув юртининг ректори барча кафедраларни ўз дўстлари ва қариндошларига бўлиб берадиган бўлса, бу энди хавфли уруғ-аймоқчиликдир.

Н. С. Сорокин: Мен эса ўғилларим билан фахрланаман, улар ота ишини муносиб давом эттираётганликлари билан фахрланаман. Михаил Сергеевич, Сизга яна бир гапни айтмоқчи эдим: меҳнат қилган одам қаримас экан. Икки дам олиш куни уйда бўлдим, душанба куни ишга отланаётганимда оёқ-қўлим бўшашиб қолганини сездим.

Рақамли программа билан бошқариладиган станоклардан бири ёнида қизғин суҳбат бўлди. Михаил Сергеевичга силлиқловчилар бригадасининг бошлиғи — ёш йигит Анатолий Русаков ўзини таништирди. Бригада ҳозирнинг ўзидаёқ барча силлиқлаш ишларини пудрат усулида бажариши мумкинлиги хусусида гап очилади. Бу юмушга жиддий тайёргарлик кўриш, шарт-шароитларни аниқ-пухта белгилаб олиш керак, албатта. Аммо шу нарса кўриниб турибдики, цех бошлиқлари бу борада шошилишаётгани йўқ. Ҳар қалай завод раҳбарлари М. С. Горбачев билан суҳбатлашаётган токарларни мазкур бригада «деярли бригада пудратига ўтиб ишлаяпти», деб ишонтиришга уриндилар.

М. С. Горбачев: Аҳвол қандайлигини биз ўзимиз билиб оламиз. Уялиб-қимтиниб ўтирмай, дўстлар, раҳбарларга шартта гапиравeринг. Цех бошлиғи, директор ва бошқа цехларнинг бошлиқлари нега шошилишмаётганлигини сиз кўриб турибсиз-ку. Чунки ўшанда сиз улар олдига каттароқ талаблар қўясиз. Хўш, шартноманинг ўзи нима? Сиз нима қилишингиз зарур-у, маъмурият сиз учун нима қилиши керак — буларнинг ҳаммаси хусусида имзо чекилган. Бир-бирингизни ҳам тергаб туришингиз керак. ...Шуни сезиб турибманки, сиз бу ишга чинакамига киришишга тайёрсиз. Бу ажойиб иш бўлур эди. Ана шу қайта қуришдир, Анатолий, бошқа ҳаммаси эса сафсатадир.

Суҳбат мавзуи бригада пудратидан ишчиларнинг маиший шароитига ўтади.

— Смена тугади дейлик, сиз цехдан чиқиб заводнинг ўзида рўзғор учун биронбир нарса сотиб олишингиз мумкинми? — деб мурожаат қилади Михаил Сергеевич станокчи ишчиларга, — бирон-бир хўжалик юмушларини ҳал эта оласизми?

Ишчилар овозлари: Тушлик овқат вақтида тайёр масаллиғлар дўкони, ошхона ишлайди. Кечқурун ишдан чиққанимизда мева ортилган машиналар келади. Территориянинг ўзида тарвуз, қовун сотилади.

М. С. Горбачев: Бу яхши. Ишчилар анчагина илтимослар айтишди. Медицина пункти яхши жиҳозланмаган.

М. С. Горбачев: Бунинг учун касаба союзларини боплаб танқид қилиш керак. Чунки Болтиқ заводи касаба союзининг катта имкониятлари бор. Ҳозир корхона ҳақидаги Қонун амал қила бошлади. Меҳнат коллективи кенгаши планлаштиришда ҳам, фондларни шакллантиришда ҳам ўз ҳуқуқларини амалга ошириши керак. Сизлар бундан кўз-қулоқ бўлиб туринг. Биринчидан, у ерга директорнинг оғзига қараб ўтирмайдиган дадил одамларни юбориш керак.

Мамлакатда ўткир масалалар кўп. Уй-жой, озиқ-овқат, товарлар билан таъминлаш масалалари, — бош масалалардир. Одам ўзгаришини, унинг турмуш тарзи, эҳтиёжлари ўзгаришини, албатта, назарда тутишимиз керак. Ҳамма нарса ўзгараверади. Лекин бу ўзгаришлар миллий даромад, меҳнат унумдорлиги ўсиши асосида, ресурслардан тежаб-тергаб фойдаланиш негизида бўлиши лозим. Буларнинг ҳаммаси ишчи ва деҳқон меҳнатидан, мутахассис меҳнатидан келади. Бу бойлик яна меҳнаткашларга қайтиб келиши керак, фақат шундай бўлиши керак. Бизда капиталистлар йўқ-ку, ахир. Мамлакат армия, мудофаа, илм-фан, маориф, медицина учунгина маблағ олади. Қайта қуриш ҳам шунга хизмат қилади.

Ишчилардан бири М. С. Горбачевга мурожаат қилиб, бундай деди:

— Михаил Сергеевич, қайта қуришнинг иккинчи босқичига дадиллик билан ўтиш керак. Кеча Сиз ленинградликларга бу ҳақда тўғри айтдингиз. Ишга тезроқ ўтиш керак.

М. С. Горбачев: Батамом қўшиламан. Ўтмишда кўп гапирилган эди, аччиқ сабоқ олганмиз, буни такрорлаш керакмас. Ишончим комилки, бунга йўл қўймаймиз. Халқнинг кайфияти ана шундай. Кимки ҳалол бераётган бўлса, йўлдан суриб ташлаш керак. Бу ҳолда биз ўзгаришлар тарафдори бўлган ишчилар синфи, деҳқонлар ва зиёлиларимизга суянамиз.

Кемасозлар билан якунловчи учрашув «Октябрь революцияси» янги атомоходи қурила бошлаган стапелда бўлди. Кемасозлар билан хайрлашар экан, М. С. Горбачев бундай деди:

— Корхонангизда бўлганимдан мамнунман, ўртоқлар. Коллективингиз давлат аҳамиятига молик катта ишни ҳал этмоқда. Лўндасини айтадиган бўлсак, худди ана шунақа, бунинг учун сизга раҳмат. Мен корхона тараққиётининг истиқболлари ҳақидаги ҳикояни диққат билан тингладим, заводни модернизациялаш плани билан танишдим. Шароит яхшиланиб бораверади, қўл меҳнати камаяди. Завод ривожланиши, янги ҳажмларни бажариши ва янги вазифаларни ҳал этиши учун ишловчилар сонини кўпайтириш керак, деб ўйламайман. Бу масалаларни меҳнат унумдорлигини ошириш, янги техника, автоматлаштириш, механизациялаш эвазига ҳал этиш лозимлигига аминман. Шу боисдан ҳам, модернизация плани тасдиқланаётганида бу масалаларни янада пишиқлаш керак.

Директор заводда уй-жой муаммосини 2000 йилгача ҳал этиш мумкин, деб мени ишонтирди. Шунда мен ўйлаб қолдим: шуҳрат қозонган шундай коллективга эга бўлган Болтиқ заводи нега энди бу вазифани барвақтроқ ҳал этиши мумкин эмас? Нега энди коллективнинг ўзи бу ишга бош қўшиб, енг шимариб киришиб, ўз ташкилотини тузиб — хўжалик ҳисоби йўли билан, уй-жой масалалари билан атрофлича шуғулланиши мумкин эмас? Агар кўпчилик бир ёқадан бош чиқарса, иш ўрнидан қўзғалади, деб ўйлайман. Мен сизларга ана шу истакни айтмоқчиман. Директор ҳам, министр ҳам социал масалалар билан кўпроқ шуғулланиши керак, албатта. Заводнинг истиқболи борлигига, меҳнаткаш одамнинг бугун иши борлигига, эртага ҳам иши бўлишига биз кўникиб кетганмиз ва шундай бўлгани яхши. Худди ана шундай истиқболга эга бўлишни истаган меҳнаткашлар дунёда жуда кўп: бугуни ҳам, эртаси ҳам аниқ бўлишини орзу қиладиганлар кўп. Ишонч билан яшашга нима етсин! Сиз билан хайрлашар эканман, сизга худди ана шундай ишонч тиламоқчиман.

Корхона коллективи номидан кема йиғувчилар бригадири А. П. Потапов Бош секретарга ҳозир ясалаётган «Октябрь революцияси» атом музёрарининг макетини топширди.

...Болтиқ кемасозлик корхонаси цехларидан Улуғ Октябрь социалистик революциясининг штаби — Смольнийга йўл олинади. КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари бу ерда В. И. Ленин ҳайкали пойига гуллар қўйди.

М. С. Горбачев шу куниёқ фирма савдоси марказига борди. Смоленка дарёси қирғоғида очилган Ленинграддаги ана шу йирик 11-универмаг товарларининг тажриба туркумларини шартномавий баҳоларда сотишга мўлжалланган. «Скороход», «Первомайская заря», «Большевичка», «Маяк» — шаҳар енгил саноатининг барча корхоналари учун универмаг залларида пештахталар ҳозирланган. М. С. Горбачев халқ истеъмоли товарларининг сифати, уларнинг тури, харидорларнинг истаги қанчалик тез инобатга олинаётганлигини қизиқиб суриштирди.

М. С. Горбачевнинг ленинградликлар билан суҳбатларида КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, КПСС Марказий Комитетининг секретари Л. Н. Зайков, КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, Ленинград область партия комитетининг биринчи секретари Ю. Ф. Соловьев иштирок этдилар.

А. БЕЛИКОВ,
Н. ЖЕЛЕЗНОВ,
Н КОНДРАТЕНКО,
ТАСС махсус мухбирлари.

Ленинград.

В. И. ЛЕНИН НОМИДАГИ СОВЕТ БОЛАЛАР ФОНДИНИНГ ТАЪСИС КОНФЕРЕНЦИЯСИГА

В. И. Ленин номидаги Совет болалар фонди таъсис конференциясининг делегатларини, меҳнат коллективларининг, жамоат ташкилотларининг, ижодий союзларнинг, ота-оналар, ўқитувчиларнинг ва ёш авлод мураббийларининг вакиллари бўлмиш сизларни Коммунистик партия Марказий Комитети номидан самимий табриклайман. Мамлакатимизда болалар фондининг ташкил этилиши — жамият болалар тўғрисида қилаётган ғамхўрликнинг янги ифодасидир.

Сизларнинг конференциянгиз шонли байрам — Улуғ Октябрнинг 70 йиллиги арафасида ўтмоқда. Оналик ва болаликни давлат йўли билан муҳофаза қилиш — социалистик революциянинг ғоят муҳим ютуғидир. Совет ҳокимияти болалар қаровсизлигини тугатди, ҳамма учун бемалол бўлган халқ маорифи системасини вужудга келтирди, шахснинг уйғун камол топишини таъминламоқда. Коммунистик партия, Совет давлати болаларни ўқитиш, тарбиялаш ҳамда уларнинг дам олишини такомиллаштириш соҳасида кўп иш қилмоқдалар. Биз бу ишга совет кишилари кенг оммасини, уларнинг ташаббускорлиги ва жамоат назоратини, уларнинг меҳрибонлиги ва шафқатини қўшиш йўли билан яна ҳам кўпроқ муваффақиятга эриша оламиз.

Ҳозир коммунистик ғоявийликнинг, ғайрат-шижоат, фидокорликнинг ғоят катта потенциалига эга бўлган тобора янги-янги кучлар революцион қайта қуриш ишига қўшилмоқдалар. Совет жамоатчилигининг болалар учун оммавий ташкилотни тузиш, оналик ва болалик манфаатларини кўзлаб халқнинг маънавий кучларини, одамларнинг моддий маблағларини бирлаштириш, етим болаларнинг, инвалид болаларнинг, кулфатда қолган болаларнинг тақдири билан амалий равишда шуғулланиш йўлидаги муддаоси юксак даражадаги инсонпарварликдир. Мамлакатимизда ёлғиз ва бахтсиз болалар бўлмаслиги учун биз ҳамма ишни қилишга қодирмиз.

Совет болалар фондининг вазифалари кўп, зотан шу вазифаларни давлат органлари билан биргаликда болаларни ҳимоя қилиб, уларнинг чинакам инсонлар — ғоявий эътиқодли, меҳнатсевар, маълумотли, ўз улуғ Ватанининг муносиб гражданлари бўлиб қолишларига ёрдам бера оладиган жуда меҳрибон ва серғайрат кишилар амалга ошира оладилар.

КПСС Марказий Комитети В. И. Ленин номидаги Совет болалар фондига муваффақиятлар тилайди, янги жамоат ташкилоти ёш авлодни тарбиялашдан иборат катта вазифаларни ҳал этишда партиянинг, халқнинг ишончли ёрдамчиси бўлиб қолади, деб ишонч билдиради.

М. ГОРБАЧЕВ.

ДЎСТОНА СУҲБАТ

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари И. Б. Усмонхўжаев 14 октябрь куни Югославиядан келган Хорватия Коммунистлар союзи Марказий Комитети Президиумининг аъзоси Младен Жувела бошчилик қилаётган партия ходимлари делегациясини қабул қилди.

Бўлиб ўтган суҳбатда Ўзбекистон билан Югославия Социалистик Федератив Республикаси ўртасидаги анъанавий дўстлик ва ҳамкорлик ривожланаётганлигидан чуқур мамнуният изҳор қилинди. Бир-бирларига мунтазам делегациялар юбориб туриш, Ўзбекистон ССР билан Македония Республикаси, Тошкент ва Скопье бирoдарлашган шаҳарлари ўртасидаги мустаҳкам алоқалар ана шу дўстлик ва ҳамкорликни ривожлантиришга кўмаклашмоқда.

И. Б. Усмонхўжаев Ўзбекистон тарихан қисқа муддат ичида барча совет халқларининг ёрдами туфайли экономика, фан ва маданиятда эришган катта ютуқлар ҳақида меҳмонларга сўзлаб берди. Ҳозир республика коммунистлари, барча меҳнаткашлари партия XXVII съездининг, КПСС Марказий Комитети 1987 йил январь ва июнь Пленумларининг тарихий қарорларини амалга ошириш учун зўр ғайрат билан меҳнат қилаётганликлари, қайта қуриш ҳамда хўжалик ва ижтимоий турмуши ҳамма соҳаларини янгилашни актив олиб бораётганликлари, ишлаб чиқаришни интенсивлашга, пахта йиғим-теримидаги қолоқликни бартараф этишга қаратилган вазифаларни ҳал этаётганликлари таъкидланди. Умумхалқ байрами — Улуғ Октябрнинг 70 йиллигини муносиб кутиб олиш учун социалистик мусобақа кўлами кенгаймоқда.

Делегация аъзолари Ўзбекистонда бўлиш, Ўзбекистон ССР Халқ хўжалиги ютуқлари виставкасини бориб кўриш, Хивага сафар қилиш таассуротларини сўзлаб бердилар. ЮСФР ва Ўзбекистон ССР халқлари ўртасидаги дўстлик ва ҳамкорлик тинчлик ва социализм манфаатлари йўлида бундан буён ҳам мустаҳкамланиб, ривожланиб бораверишн таъкидланди.

Суҳбатда КПСС Марказий Комитетининг масъул ходими В. В. Орос қатнашди.

(ЎзТАГ).

Ўртоқ М. С. Горбачев Москвага қайтиб келди

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари М. С. Горбачев 13 октябрь куни Ленинграддан Москвага жўнаб кетди.

«Пулково» аэропортида уни КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, КПСС Ленинград область комитетининг биринчи секретари Ю. Ф. Соловьев, область партия комитети бюросининг аъзолари, жамоатчилик вакиллари кузатиб қолдилар.

* * *

Шу куни М. С. Горбачев Москвага қайтиб келди.

(ТАСС).

ЮСФРДА М. С. ГОРБАЧЕВ АСАРЛАРИ ТЎПЛАМИ НАШР ЭТИЛДИ

БЕЛГРАД, 13 октябрь. (ТАСС). Югославияда КПСС Марказий Комитети Бош секретари М. С. Горбачевнинг 1986 йил январидан 1987 йил апрелига қадар сўзлаган нутқлари, интервьюлари ва бошқа нутқлари тўплами серб-хорват тилида «Қайта қуриш» деган умумий сарлавҳа остида нашр этилди. Тўпламга, жумладан, М. С. Горбачевнинг КПСС Марказий Комитети 1987 йил январь Пленумидаги нутқи, унинг Владивосток шаҳрида, ГБСП, ПБИП съездларида, Деҳлида, Ленин комсомоли анжуманида, Рейкьявикдаги матбуот конференциясида, Югославия Коммунистлар Союзи Марказий Комитети делегацияси шарафига Москвада ўтказилган қабул чоғида сўзлаган нутқлари киритилган. Китобга ялпи тинчлик, қуролсизланиш ва хавфсизлик йўлидан бораётган жаҳон цивилизацияси тараққиётининг ҳужжатли хроникаси бўлган ўттиздан кўпроқ рангли фотосуратлар киритилган.

Шу йил охирига қадар китоб Совет Иттифоқининг ички ва ташқи ҳаётига оид янги материаллар билан тўлдирилади. «Центар» китоб нашриётининг Бош редактори А. Йованович ТАСС мухбири билан суҳбатда таъкидлаб ўтганидек, бу Югославия жамиятининг СССР-да содир бўлаётган жараёнларга, Совет Иттифоқининг социалистик қурилишдаги тажрибасига, Улуғ Октябрдан кейин босиб ўтилган йўлни танқидий нуқтаи назардан таҳлил этишга катта қизиқиб қараётганлиги билан изоҳланади.

Тўплам Белграддаги «Центар» нашриёти, Загребдаги «Задружна штампа» ва «Спектар» нашриётлари иштирокида Бутуниттифоқ авторлик ҳуқуқи агентлиги (БАХА—СССР) билан ҳамкорликда нашр этилди.

Ўзбекистон ССР Министрлар Советида

1987 йил 13 октябрь куни Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг мажлиси бўлди, унда Ўзбекистон ССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1987 йилги Давлат плани ва республика Давлат бюджети бажарилишини таъминлашга ҳамда халқ хўжалигини 1988 йилда барқарор ишлашга тайёрлашга оид тадбирлар муҳокама қилинди. Республика бирлашмалари, корхона ва ташкилотлари, колхоз ва совхозларининг меҳнат коллективлари партия XXVII съезди, КПСС Марказий Комитети 1987 йил январь ва июнь Пленумларининг қарорларини амалга ошира бориб, халқ хўжалиги тармоқларини социал-иқтисодий ривожлантиришда муайян натижаларга эришганликлари қайд этилди. Саноат ишлаб чиқариши ҳажми ва меҳнат унумдорлиги юзасидан белгиланган планлар бажарилди. Пландан ташқари 178 миллион сўмлик маҳсулот реализация қилинди. 2. 804 миллион сўмлик асосий фондлар ишга туширилди, 2. 254 минг квадрат метр уй-жой фойдаланиш учун топширилди. Сут ва тухум харид қилиш планлари ошириб бажарилди. Халқ истеъмол моллари ишлаб чиқариш, аҳолига пулли ва маиший хизмат кўрсатиш ҳажмлари ошди.

Шу билан бирга, Ўзбекистон ССР ҳукумати республика Давлат планининг 1987 йил 9 ойида бажарилиш якунларини танқидий таҳлил этиб, бу якунларни қониқарсиз ва КПСС Марказий Комитети 1987 йил июнь Пленумининг экономикани тубдан қайта қуриш тўғрисидаги талабларига жавоб бермайди, деб баҳолади. Кўпгина министрликлар, идораларнинг, Қорақалпоғистон АССР Министрлар Совети, область ижроия комитетлари, Тошкент шаҳар ижроия комитетининг, Иттифоқ қарамоғидаги бирлашма ва корхоналарнинг раҳбарлари давлат, план ва молия интизомини янада мустаҳкамлаш, план топшириқларини бажаришда йўл қўйилган қолоқликни тугатиш юзасидан зарур чора-тадбирларни кўрмадилар, хўжалик юритишнинг иқтисодий усулларини жорий қилиш учун самарали чора-тадбирлар комплексини таъминламадилар.

Саноат маҳсулоти реализация қилиш плани маҳсулот етказиб бериш мажбуриятларини эътиборга олганда 97,3 процент бажарилди, 296 та ишлаб чиқариш корхонаси ва бирлашмаси бу кўрсаткични уддалай олмади. Чирчиқдаги «Электрохимпром» (ўртоқ Содиқов), Тошкентдаги «Средазэлектроаппарат» (ўртоқ Бобоев) ва «Средазкабель» (ўртоқ Маҳкамов) бирлашмалари, Андижондаги «Электродвигатель» (ўртоқ Белоношко), Тошкент трактор (ўртоқ Мусин), Самарқанд химия (ўртоқ Ёқубов) заводлари анча орқада қолишга йўл қўйдилар. Жиззах области (ўртоқ Ҳабибуллаев) ва Самарқанд области (ўртоқ Йўлдошев) корхоналари, СССР Минерал ўғитлар ишлаб чиқариш министрлиги, Электротехника саноати министрлиги, Химия машинасозлиги министрлиги, Трактор ва қишлоқ хўжалиги машинасозлиги министрлиги, Кўмир саноати министрлиги, Қора металлургия министрлиги, Ўзбекистон ССР Мебель ва ёғочсозлик саноати министрлиги (ўртоқ Қурбонов), Ўзбекистон ССР Автомобиль транспорти министрлиги (ўртоқ Азимбеков) корхоналари маҳсулот реализация қилиш планини бажармадилар. Қолоқ корхоналарнинг ишлари аҳволини яхшилаб олиш тўғрисида неча марталаб берилган ваъдаларга қарамай, республика Енгил саноат министрлиги (ўртоқ Таймазов), Ўзбекистон ССР Бинокорлик материаллари саноати министрлиги (ўртоқ Исаев) ва Ўзбекистон ССР Давлат агросаноат комитети (ўртоқ Қурбонов) фаолиятида сезиларли силжиш бўлмаяпти. Республикада маҳсулотнинг 180 та энг муҳим туридан 92 таси юзасидан натура тарзидаги маҳсулот ишлаб чиқариш плани бажарилмади, истеъмолчилардан қарздорлик кўпайиб бормоқда.

Республика министрликлари ва идоралари, халқ депутатлари маҳаллий Советларининг ижроя комитетлари фан-техника тараққиёти ютуқларини ишлаб чиқаришга жорий этишни жадаллаштириш, ишлаб чиқариш потенциалидан оқилона фойдаланиш ва ишлаб чиқарилаётган маҳсулот сифатини яхшилаш юзасидан самарали чора-тадбирларни кўрмадилар. Серунум, қимматбаҳо, айниқса, импорт машина-ускуналардан самарасиз, асосан бир сменада фойдаланилмоқда. Айни вақтда саноатда меҳнат унумдорлиги 1,1 процент пасайди. Давлат қабули шароитида ишлаётган 33 та корхонадан 20 таси товар-маҳсулот ишлаб чиқариш планини бажармади, улардан 8 тасида шу йил мобайнида мутлақо маҳсулот қабул қилинмади.

Республика агросаноат комплексида, айниқса, қишлоқ хўжалик экинлари ҳосилини йиғиштириб олиш ва қишга тайёргарлик кўришда жуда мураккаб вазият вужудга келди. Пахта тайёрлашда анча орқада қолинмоқда. Қорақалпоғистон АССРда, Жиззах, Сирдарё ва Хоразм областларида картошка, сабзавот-полиз маҳсулотлари, мева ва узум ҳосилини йиғиштириб олиш суръатлари паст. Ўзбекисон ССР Давлат агросаноат комитети, халқ депутатлари маҳаллий Советларининг ижроя комитетлари аҳолини чорвачилик маҳсулотлари билан таъминлашни яхшилаш учун дуруст чора-тадбирларни кўрмай келмоқдалар. Республиканинг кўпгина хўжаликлари етарли миқдордаги сифатли ем-хашакни ғамлаб олишда сусткашлик қилмоқдалар, фермаларни, озуқа цехларини ва кўтонларни қиш шароитида ишлашга тайёрлашда жуда кечикиб қолмоқдалар. Айниқса, Тошкент шаҳрида, Қорақалпоғистон АССРда, Жиззах, Самарқанд ва Сирдарё областларида картошка, сабзавот ва меваларни асраш учун ғамлаб қўйиш ишлари қониқарсиз олиб борилмоқда. Шу маҳсулотларни умумиттифоқ фондига етказиб бериш ҳажми ва суръатлари орқада қолмоқда.

Транспортда юк ташиш ва ортиш-тушириш ишларини ташкил этишда узилишларга йўл қўйилди. Темир йўлнинг Тошкент ва Бухоро бўлинмалари юк жўнатиш планини 719 минг тонна миқдорида кам бажарди, автомобиль транспортида юк ташиш плани 95,4 процент бажарилди.

Министрлик ва идораларнинг раҳбарлари капитал маблағларни ўзлаштиришда йўл қўйилган қолоқликни тугатиш юзасидан таъсирчан чора-тадбирларни кўрмаганликлари оқибатида асосий фондларни ишга тушириш атиги 83 процентни ташкил этганлиги мажлисда таъкидлаб ўтилди. Ўзбекистон ССР Давлат агросаноат комитети (ўртоқ Набиев), республика қурилиш министрлиги (ўртоқ Мананников), Ўзбекистон ССР Сув хўжалиги қурилиши давлат комитети (ўртоқ Боймиров), Ўзбекистон ССР Мелиорация ва сув хўжалиги министрлиги (ўртоқ Сапаев) ва бошқа кўпгина идоралар капитал ишларни пул билан таъминлаш учун мўлжалланган ўз маблағлари взносини тўлаш юзасидан планда белгиланган топшириқларни узлуксиз бажармай келмоқдалар. Планга мувофиқ ишга туширилиши лозим бўлган 136 та объектдан атиги 77 таси ишга туширилди, социал соҳа объектларини қуриш, шу жумладан, уй-жой, мактабгача тарбия муассасалари ва касалхоналар қуриш топшириқлари бажарилмай қолди.

Товар обороти, халқ истеъмол моллари ишлаб чиқариш ва аҳолига пулли хизмат кўрсатиш планларини муттасил бажариш иши ҳамон республиканинг социал соҳасини ривожлантиришдаги танг жой бўлиб қолмоқда. Ўзбекистон ССР Маҳаллий саноат министрлиги, Ўзбекистон ССР Енгил саноат министрлиги раҳбарлари ва коллегиялари, Ўзбекистон ССР Нашриёт, полиграфия ва китоб савдоси ишлари давлат комитети (ўртоқ Қурбонов), Ўзбекистон қийин эрийдиган ва ўтга чидамли металлар комбинати (ўртоқ Мақсудов), Ўзбекистон металлургия (ўртоқ Овсюк), Наманган машинасозлик (ўртоқ Паттоев) ва Чирчиқ трансформатор (ўртоқ Саримсоқов) заводларининг раҳбарлари қўшимча халқ истеъмол маҳсулотлари ишлаб чиқариш юзасидан ҳукуматнинг тегишли қарорида кўзда тутилган аниқ-равшан тадбирларни амалга оширишни таъмин этмадилар. Товар обороти плани бажарилмади, шу жумладан, Ўзбекистон ССР Савдо министрлиги системасида (ўртоқ Антонов) 170 миллион сўмлик ва Ўзбекбирлашув ситемасида (ўртоқ Маҳмудов) 314 миллион сўмлик кам товар реализация қилинди. Аҳолига 150 миллион сўмлик пулли хизмат кўрсатилмай қолди, ишнинг бу соҳасини Ўзбекистон ССР Соғлиқни сақлаш (ўртоқ Баҳромов), Ғалла маҳсулотлари министрлиги (ўртоқ Евсеев), Маданият (Умарбеков, Муҳаммаджонов ўртоқлар) министрликлари, Ўзбекистон ССР Госснаби (ўртоқ Вожик) қониқарсиз таъминладилар. Шу сабабларга кўра касса плани топшириқлари бажарилмай қолди, аҳолининг пул даромадлари ва харажатлари мувозанати таъминланмади.

Мажлисда корхона ва ташкилотларнинг оғир аҳволда турган молиявий ҳолати батафсил таҳлил этилди. Республика Давлат агросаноат комитетининг, Ўзбекистон ССР Енгил саноат министрлигининг, Ўзбекистон ССР Бинокорлик материллари саноати министрлигининг корхоналари фойда олиш юзасидан шу йилнинг 8 ойи учун белгиланган планни бажармадилар. Умуман, молиявий-иқтисодий иш даражаси секинлик билан ошмоқда. Унумсиз харажат ва нобудгарчиликларга ҳамон кўплаб йўл қўйилмоқда. Бир қанча тармоқларда зарар кўриб ишлаётган корхоналар ҳали ҳам кўп.

Республика иқтисодий ва социал тараққиётидаги мана шу камчиликларнинг таҳлили шуни кўрсатадики, кўпгина министрликлар, идораларнинг раҳбарлари ва коллегиялари, Иттифоқ қарамоғидаги корхона ва бирлашмаларнинг, халқ депутатлари маҳаллий Советлари ижроия комитетларининг раҳбарлари ҳозирча халқ хўжалигининг ўз ихтиёрларидаги тармоқларини жўшқин ва узлуксиз ривожлантиришда, ишлаб чиқаришнинг интенсивлигини оширишда, план топшириқларини сўзсиз бажаришда ўзларининг мувофиқлаштирувчилик ролини етарли равишда таъминламаяптилар. Машинасозлик комплекси тармоқларида, капитал қурилишда, халқ истеъмол моллари ишлаб чиқаришда, аҳолига савдо ва маиший хизмат кўрсатишда беш йилликнинг дастлабки икки йили учун планлаштирилган суръатларга эришилмади.

Ўзбекистон ССР Госплани ва Ўзбекистон ССР Молия министрлигининг докладларини мухокама қилиш чоғида республика бир қанча министрликлари ва идоралари раҳбарларининг, Самарқанд область ижроия комитети (ўртоқ Йўлдошев) ва Тошкент шаҳар ижроия комитети (ўртоқ Мирсаидов) раисларининг ҳисоботлари тингланди.

Қабул этилган қарорда республика ҳукумати Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосарлари, министрлар, идораларнинг, халқ депутатлари маҳаллий Советлари ижроия комитетларининг раҳбарлари зиммасига тегишли тармоқлар, бирлашма ва корхоналарнинг шу йил январь — сентябрь ойларидаги иш якунларини синчиклаб таҳлил этиш ва КПСС Марказий Комитети 1987 йил июнь Пленумининг қарорларига амал қилиб, колоқликни тугатиш, беш йилликнинг икки йили план топшириқлари ва меҳнат коллективларининг Улуғ Октябрь 70 йиллиги шарафига олган социалистик мажбуриятларини, умуман 1987 йилги планни сўзсиз бажариш юзасидан аниқ-равшан тадбирларни амалга ошириш вазифасини юклади. Тармоқларни 1988 йилдан тўла хўжалик ҳисобига ва ўзини-ўзи пул билан таъминлашга ўтказишга дуруст тайёргарлик кўришни таъминлаш, узлуксиз ёмон ишлаб келаётган, зарар кўраётган, паст рентабелли бирлашма ва корхоналарнинг фаолиятини шу йилнинг ўзида тубдан яхшилаш зарурлигига алоҳида эътибор бериш таклиф қилинди.

Етиштирилган жами пахта, маккажўхори дони ва шоли, картошка, сабзавот-полиз экинлари, мева, узум ва бошқа қишлоқ хўжалик экинлари ҳосилини ҳеч нобуд қилмай тезроқ йиғиштириб олиш ва тайёрлашни таъминлаш учун зарур миқдордаги моддий-техника ва меҳнат ресурсларини сафарбар қилиш зарур, деб топилди.

Ўзбекистон ССР Госпланига, Ўзбекистон ССР Госснабига, республика министрликлари ва идораларига, Қорақалпоғистон АССР Министрлар Советига, область ижроия комитетларига, Тошкент шаҳар ижроия комитетига давлат корхонаси (бирлашмаси) тўғрисидаги СССР Қонунининг кучга киритилишини эътиборга олиб, шу йилнинг октябрь—ноябрь ойларида ишлаб чиқариш қувватларини тўла-тўкис иш билан таъминлаш, халқ истеъмол моллари ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш планларини сўзсиз бажариш имконини берадиган хўжалик шартномалари тузишда корхоналар ва бирлашмаларга зарур амалий ёрдам бериш топширилди.

Ўзбекистон ССР Давлат агросаноат комитетига «Главсредазирсовхозстрой»га, «Ўзсортсемовощ» бирлашмасига, Ўзбекистон ССР Ғалла маҳсулотлари министрлигига, Ўзбекистон ССР Савдо министрлигига, Ўзбекбирлашувга, Қорақалпоғистон АССР Министрлар Советига, область ижроия комитетларига қишлоқ хўжалик маҳсулотларини харид қилиш, уларни Умумиттифоқ ва республика фондларига етказиб бериш, белгиланган ҳажмдаги ва турлардаги маҳсулотни қиш учун ғамлаб қўйиш юзасидан узил-кесил чора-тадбирларни кўриш таклиф этилди. Шу йилнинг октябрида чорвачилик биноларини ремонт қилишни тугаллаш, етарли миқдорда ем-хашак ташиб олиш, чорва қишловини уюшқоқлик билан ва талафотсиз ўтказиш, бинобарин, ҳар бир хўжаликда гўшт, сут ва тухум етиштириш ва тайёрлаш юзасидан белгиланган топшириқларнинг бажарилишини таъминлаш лозим.

Республика ҳукумати капитал қурилиш давлат планининг бажарилиши соҳасида вужудга келган аҳволни тоқат қилиб бўлмайдиган бир ҳол деб ҳисоблаб, Ўзбекистон ССР Қурилиш министрлиги «Узагропромстрой», Ўзбекистон ССР Мелиорация ва сув хўжалиги министрлиги, Ўзбекистон ССР Монтаж ва махсус қурилиш ишлари министрлиги, «Главсредазирсовхозстрой» Ўзбекистон ССР Сув хўжалиги қурилиши давлат комитети, «Главташкентстрой», халқ депутатлари маҳаллий Советларининг ижроия комитетлари зиммасига шу йилнинг октябрь-декабрь ойлари мобайнида барча меҳнат, материал, молия ресурсларини, қурилиш техникасини ишга тушириладиган қурилишларга, уй-жой ва социал-маданий соҳа объектларига тўплаш, қурувчиларнинг ишини икки-уч сменали режимда ташкил этиш ва шу йилнинг охиригача барча планлаштирилган объектларни қатъий белгиланган муддатларда ишга туширишни таъминлаш вазифасини юклади. Ўзбекистон ССР Госснаби (ўртоқ Шарипов) шу мақсадда министрликлар ва идоралар билан биргаликда 1987 йил учун ажратилган фондлар юзасидан материал-техника ресурсларини ўз вақтида ва тўла-тўкис етказиб беришни таъминласин.

Халқ хўжалигининг қиш шароитларида нормал ишлашини таъминлаш учун Ўзбекистон ССР Энергетика ва электрлаштириш министрлиги, «Союзузбекгазпром» Бутуниттифоқ ишлаб чиқариш бирлашмаси, «Средазуголь» ишлаб чиқариш бирлашмаси, «Ўзбекнефть» ишлаб чиқариш бирлашмаси, Ўзбекистон ССР Уй-жой-коммунал хўжалиги министрлиги, халқ депутатлари маҳаллий Советларининг ижроия комитетлари тармоқларни ёқилғи, электр ва иссиқлик энергияси билан таъминлашни яхшилаш юзасидан конкрет чора-тадбирларни амалга оширишлари лозим.

Ўзбекистон ССР Савдо министрлиги, Ўзбекбирлашув, Ўзбекистон ССР Аҳолига маиший хизмат кўрсатиш министрлиги, Қорақалпоғистон АССР Министрлар Совети, область ижроия комитетлари ва Тошкент шаҳар ижроия комитети кооперативлар тузиш, халқ истеъмол моллари ишлаб чиқаришни кенгайтириш ва айниқса, қишлоқ жойларда пулли хизмат кўрсатиш соҳасидаги ишни анча яхшилашлари ва шу тариқа йўл қўйилган қолоқликни йил охиригача бартараф этишлари лозим.

Ўзбекистон ССР Госплани, министрликлар ва идоралар, халқ депутатлари маҳаллий Советларининг ижроия комитетлари шу йил октябрь ойи ичида 1988 йилги иқтисодий ва социал ривожланиш давлат плани топшириқларини корхоналарга, ташкилотлар ва хўжаликларга етказишлари зарур. Тармоқ ва территорияларни бошқаришнинг бош схемаларини ишлаб чиқишни ниҳоясига етказиш, бу ишда раҳбарликнинг қоида тариқасида, икки бўғинли системасига ўтиб, ишлаб чиқаришни янада марказлаштириб, бошқарувнинг ташкилий структураларини соддалаштиришга, ишлаб чиқариш бирликларини ва маъмурий-территориал бошқарув органларини йириклаштиришга, давлат ишлаб чиқариш бирлашмаларини барпо этишга алоҳида эътибор бериш керак.

Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг мажлисида Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари И. Б. Усмонхўжаев нутқ сўзлади.

Мажлисда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи секретари В. П. Анишчев иштирок этди.

ҲОСИЛНИ ҚУТҚАРИБ ҚОЛИШ — УМУМХАЛҚ ИШИ

ЮБИЛЕЙ ЙИЛИ ХИРМОНИГА

70

Республика областларида пахта тайёрлашнинг бориши тўғрисида шу йил 14 октябрга бўлган

МАЪЛУМОТ

(Планга нисбатан процент ҳисобида)

Областлар	Бир кунда	Мавсум бошидан	Шу жумладан машинада терилгани: Бир кунда	Шу жумладан машинада терилгани: Мавсум бошидан
Хоразм	1,35	62,32	0,86	26,36
Бухоро	2,72	50,39	2,65	39,58
ҚҚАССР	1,65	47,67	1,60	40,81
Сурхондарё	1,75	45,88	2,13	46,95
Фарғона	2,56	36,05	1,75	12,31
Қашқадарё	1,49	33,28	1,52	27,12
Тошкент	4,18	32,77	4,27	23,56
Андижон	1,31	26,88	0,47	5,10
Жиззах	2,04	26,61	1,56	20,60
Сирдарё	2,35	26,37	2,24	26,50
Навоий	1,90	26,34	1,83	16,04
Наманган	1,61	26,23	1,21	9,30
Самарқанд	1,52	24,22	1,51	15,78
Республика бўйича:	2,02	35,98	1,82	23,99
Шу жумладан ингичка толали пахта				
Навоий	4,16	64,07	1,86	15,08
Сурхондарё	2,52	55,33	3,83	64,25
Наманган	2,40	36,46	—	—
Қашқадарё	2,16	29,35	3,17	29,17
Бухоро	1,10	15,40	—	—
Республика бўйича:	2,37	45,66	3,42	49,89

13 ОКТЯБРЬ КУНИ РЕСПУБЛИКАМИЗ ДАЛАЛАРИДАН 115277 ТОННА «ОҚ ОЛТИН» ТЕРИБ ОЛИНДИ. МАВСУМ БОШИДАН БЕРИ УЮЛГАН ПАХТА ХИРМОНИ 2058016 ТОННАДАН ОШИБ КЕТДИ.

БИР КУНДА АГРЕГАТЛАР БУНКЕРИДАН 58254 ТОННА, МАВСУМ БОШИДАН БЕРИ 767762 ТОННА ПАХТА ТЎКИЛДИ.

ҲУРМАТ ШОҲСУПАСИ

13 октябрь куни энг юқори кўрсаткичга эришганлар:

◆ **Ўрта Чирчиқ районидаги Охунбобоев номли колхоз. Хўжалик миришкорлари қабул пунктларига йиллик планнинг 7,51 проценти миқдорида пахта топширдилар.**

◆ **Коммунистик районидаги «Правда» колхозининг Сергей Ким бошлиқ бригадаси планнинг 17,7 процентига тенг «оқ олтин» тайёрлади.**

◆ **Бухоро районидаги Усмон Юсупов номли колхоз механизатори Юсуф Сафаров ўз агрегати бункеридан 15 тонна дурдона тўкди.**

◆ **Гулистон районидаги «Красная заря» колхозининг чевар теримчиси Т. Эргашева хирмонга 325 килограмм пахта тўкишга муваффақ бўлди.**

ВЕТЕРАНЛАР ШАНБАЛИКНИ ПАХТА ДАЛАСИДА ЎТКАЗАДИЛАР!

Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Жалил РОЗИҚОВ:

— Етиштирган пахта ҳосилимиз хавф остида эканлиги ҳақ гап. Далалардан келаётган ҳар кунлик маълумотларни диққат билан кузатиб боряпмиз. Улар кишини хурсанд қилмайди. Об-ҳаво маълумотлари ҳам ҳавонинг очилиб кетишини ваъда қилмаётир.

Биз, «Средазкабель» бирлашмасининг ветеранлари ёшлигимизда ҳам пахтакорларга ёрдам берганмиз. Пахта етиштириш ва уни териб олиш нақадар оғир меҳнат эканини яхши биламиз. Бу ишни эртага қолдириб бўлмайди. Ёғин-сочин бошланиб, совуқ тушгунга қадар пахтани йиғиштириб олиш керак. Нобудгарчиликка асло йўл қўйиш мумкин эмас.

Шу кунларда бутун республика пахтакорларга ёрдам бермоқда. Хоҳ қишлоқда, хоҳ шаҳарда бўлсин, теримга яроқли ҳар бир киши ҳисобда.

Мен пенсияда бўсамда, ўзимизнинг оғир шланга кабеллари цехимизда ишлашни давом эттиряпман. Уруш ва меҳнат ветеранлари кенгашининг аъзоларидан кўпгина тенгдошларим ҳам меҳнат қилишмоқда. Ҳозир бизга осон эмас, албатта. Завод йил бошида йўл қўйиган қолоқликка барҳам беришга ҳаракат қилмоқда. Ҳар хил сабаблар, шу жумладан, объектив сабабларга кўра ҳам қолоқликка йўл қўйилган эди.

Аммо биз, «Средазкабель»да салкам ярим асрдан буён ишлаб келаётган ветеранларга шу нарса равшанки, ўша фронт йилларида бўлгани каби ҳозир ҳар бир кишидан цехда ҳам, далада ҳам бутун кучини сарфлаш талаб этилади.

Бирлашмамиз ишчи ва хизматчиларидан юз эллик киши ҳар куни пахта теришда Сирдарё области меҳнаткашларига ёрдам бериб турибди. Биз эса заводда ана шу кишиларнинг ўрнида ишлаяпмиз.

Ветеранлар кенгаши бўлажак коммунистик шанбалик кунида ёшларга ўрнак кўрсатишга қарор қилди. Катта ишдан четда турмоқчи эмасмиз. Одатда биз шундай кунларда ишчи посёлкаси территориясини супуриб-сидиришда қатнашардик. Лекин бу сафар иш бошқача бўлади: пахта далаларига чиқамиз ва бошқаларни ҳам шунга даъват этамиз.

Бу эса ҳосилни қутқариб қолиш умумхалқ ишига қўшган ҳиссамиз бўлади.

(ЎзТАГ).

ОБ-ҲАВО

Ўзбекистон ССР Гидрометеорология марказининг хабар қилишича, республикада ҳавонинг кам булутли бўлиши кутилмоқда. Шимоли-шарқдан секундига 7—12 метр тезликда шамол эсади. Кечаси 0 дан 5 даражагача иссиқ бўлади, баъзи жойларда 3 даражагача совийди, жанубда тупроқ юзаси 2 даражагача совийди, кундузи 11—16, жанубда 18 даражагача иссиқ бўлади.

Тошкентда ҳаво кам булутли бўлади. Шимоли-шарқдан секундига 1—5 метр тезликда шамол эсади. Кечаси 0—2, кундузи 13—15 даража иссиқ бўлади.

[ЎзТАГ].

• Спорт

ФУТБОЛ:

САФАРДАГИ МАҒЛУБИЯТ

Биринчи лига командалари ўртасида мамлакат биринчилигининг 39-тур ўйинлари бўлди. Тошкентнинг «Пахтакор» командаси Тюменда маҳаллий «Геолог» футболчилари билан учрашди. Матчда майдон эгалари ғолиб чиқишди. Ҳисоб 2:0.

Қолган ўйинлар қуйидаги натижалар билан тугади: «Ростсельмаш» — «Динамо» (Ботуми) — 0:0, «Динамо» (Ставрополь) — «Торпедо»— 0:0, «Шинник» — «Котайк» — 1:0, «Даугава» — «Спартак»— 3:0, «Черноморец» — АСК (Ростов-Дон) —1:2, «Карпати» АСК— «Заря» — 4:2, «Крылья Советов» — «Помир» — 3:2, «Локомотив» — «Кузбасс» — 3:0, «Колос» — «Факел» — 2:2, «Металлург» — «Ротор» —0:0.

«Пахтакор» навбатдаги учрашувни Куйбишев шаҳрида 17 октябрь куни «Крылья Советов» командаси билан ўтказади.

ТЕННИС:

БИРИНЧИ БОСҚИЧ

Тошкентда «Динамо» стадиони кортларида ёш теннисчиларнинг Йўлдош Охунбобоев хотира совриии учун анъанавий Бутуниттифоқ турнирининг биринчи босқичи тугади.

Турнирнинг энг ёш қатнашчилари орасида тошкентлик Темур Хонхўжаев билан Дмитрий Томашевич ғолиб чиқдилар. Ўн беш ёшгача бўлган теннисчилар ўртасида Уфа командаси биринчи ўринни олди.

Иғвогарликнинг олди олинди

Шу йил 6 октябрь куни «Советская Кубань» газетаси «Сўқир йўл бошловчи қаёққа етаклаяпти?» сарлавҳали мақоласида қрим татар экстремистлари иғвогарлик ҳаракатларига — Тамандан Қримга «юриш» қилишга тайёргарлик кўраётганликларини хабар қилди.

Шу мақола босилиб чиқиши фактининг ўзи ҳам ўйламай ҳаракат қилишдан огоҳлантириш бўлиши керак эди. Бироқ қрим татарлари орасида сувни лойқатаётган кимсалар бу гал ҳам соғлом фикрга қулоқ солмай, ўз режаларини амалга оширишга уриниб кўрдилар.

7 октябрда, СССР Конституцияси кунида Краснодар ўлкасининг бутун аҳолиси — ишчилар, колхозчилар, зиёлилар, ўқувчилар ва студентлар, уруш ва меҳнат ветеранлари далаларга ва сабзавот ҳамда мевани қайта ишловчи корхоналарга ишга чиқдилар. Ёғин-сочинли кунлар яқинлашмоқда, аммо ҳали йиғиштириб олинмаган сабзавот, мева, узум бор. Ўлка аҳолисини, шу жумладан, қрим татар гражданларини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлаш учун етиштирилган ҳосилнинг ҳаммасини йиғиштириб олиш керак. Шу куни зарбдорларча меҳнат қилинганлигини айтиб ўтиш ўринли. Бутун Тамань станицаси ҳам далага, узум узишга, мева-сабзавот йиғиштиришга чиқди. Темрюк районидаги меҳнат десантида салкам 30 минг киши қатнашди. Шу куни ҳосил йиғим-терими бошланганидан буён энг юқори меҳнат унумдорлигига эришилди: салкам 6 минг тонна узум ва бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулотлари йиғиштириб олинди.

Шуни таъкидлаш керакки, кўпгина қрим татарлар фаол ишладилар. Масалан, «Южний» совхозида Мериме Жафарова нормадаги 400 килограмм ўрнига 1295 килограмм узум узиб, топшириқни 324 процент бажарди. Сейтмемет Исмаилов звеноси мева ортишда зарбдор меҳнат қилиб, уч норма бажарди. «Таманский» совхозида звено аъзолари: Хатирже Кимикова, Заде Адаманова, Амиди Қодирова, Алиме Аблаева, Мосие Акимова нормадаги 260 килограмм ўрнига 1035 килограммдан узум уздилар.

Бироқ, қрим татар халқининг «бошлиқлари» хаёлида бошқа нарса ҳукмрон эди. Улар бутун жамоатчилик фикрини менсимай, Совет Конституцияси байрамида, ялпи зарбдор меҳнат кунида миллатчилик шиорлари остида иғвогарлик ҳаракатларини бошладилар. Эрталаб соат 11 да станица майдонида тўпланиша бошлашди. Кўплар юк халталари, иссиқ одеяллар билан келган эди. Тўда Кавказ порти томонга юришга шайланиб турган пайтда Темрюк район ижроия комитетининг раиси Ю. А. Загоруйко уларга мурожаат қилиб, гражданлик туйғуларини, ақл-фаросатни ишга солишга чақирди.

У бундай ҳаракатлар район ижроия комитетининг митинглар, намойишлар ва юришлар ўтказиш тартиби ҳақидаги қарорини бузиш эканлиги ва бу ҳаракатларга жамиятга қарши хатти-ҳаракат, деб баҳо берилиши ҳақида огоҳлантирди. Бу хатти-ҳаракатларни районнинг бутун кўп миллатли аҳолиси қатъий қораламоқда. Район прокурорининг ўринбосари А. М. Гноева ўлка прокуратурасининг қрим татар миллатига мансуб бир неча шахсларга нисбатан уларнинг гиж-гижловчи, ғайри ҳуқуқий фаолияти учун чиқарган огоҳлантиришлари ҳақидаги ахборотни ўқиб берди.

Огоҳлантиришлар таъсир қилмади. 163 кишидан, шу жумладан, ёшлар, аёллар ва ҳатто балоғатга етмаганлардан иборат группа «Тамань-Симферополь», «Ватанга, Қримга қайтиш учун» шиорларини кўтариб юриш бошлади. Тамань станицасида яшовчи 29 яшар Абдурашит Жеппаров «юриш»га бошчилик қилди. Шу йилнинг июль ойида у Москвада жамиятга қарши хатти-ҳаракатларда иштирок этган ва бунинг учун прокуратура органлари томонидан огоҳлантирилиб, бошқа экстремистлар қаторида Москвадан чиқариб юборилган эди. Август ойида прогул қилганлиги учун «Южний» виночилик совхозидан ишдан бўшатилган бўлиб, у икки ойдан буён меҳнатдан бўйин товлаб юрибди.

Тамань станицаси четидаги автотрассада юриш қатнашчилари яна бир бор расман огоҳлантирилди, уларга иғвогарлик ҳаракатларини тўхтатиб, уйларига қайтиш таклиф қилинди.

Бироқ, А. Жеппаров ва бошқа экстремистлар гиж-гижлаган қрим татарлар группаси бу талабларни бажармади, шундан кейин милиция органлари ва жамоатчилик кучлари уларнинг ҳаракатларига чек қўйдилар. Шунда қрим татар миллатига мансуб бир қанча гражданлар ҳокимият вакилларига қаршилик кўрсатдилар, ҳақорат ва дўқ-пўписа қилиб бақирдилар.

Милиция органлари «юриш» ташаббускорларининг бир қисмини қўлга олди, қолганлар истиқомат жойларига келтирилди.

Энг фаол иш олиб борганлар орасида Новороссийскда яшовчи музей ходими Асан Хуршутов, биринчи шаҳар касалхонаси врачи Дильшат Ильясов, СССР Ёзувчилар союзининг аъзоси Сейтумер Эминов, Абинскдаги 3-автоколонна шофери Энвер Муртазаев, Темрюк тикувчилик фабрикаси Тамань филиалининг ходимлари Муене Саттарова билан Амет Асановлар бор эди. Уларнинг орасида Ўзбекистон ССРда яшовчи қрим татарлар ҳам бор эди.

Прокуратура уларнинг 60 нафаридан кўпроғига нисбатан расмий огоҳлантириш чиқарди, уларни амалдаги қонунга мувофиқ жавобгарликка тортиш масаласи ҳал этилади.

Тахмин қилинганидек, асосий «ғоявий илҳомчилар» ўзларини бир четга олиб туришни афзал кўрганликларини таъкидлаш керак. Қримга пиёда боришни фаол ташвиқ этган Бекир Умеров Қримда маҳаллий «бошлиқлар» Исмет Садиқов ва Авва Азаматова станицада қолишди. Жеппаровга эса улар худди ўша «сўқир йўл бошловчи» ролини ажратишди.

Қрим татар аҳолиси орасига ғулу солаётган, уни жамиятга қарши хатти-ҳаракатлар қилишга ундаётган экстремистлар уларнинг ҳаракати ўлка меҳнаткашларининг умумий ғазабига сабаб бўлаётганлигини, қрим татар халқига зарардан бошқа нарса келтирмаслигини ниҳоят тушуниб олишлари керак. Улар ўзларини гўё қрим татар халқи «манфаатларининг» ҳимоячиси қилиб кўрсатмоқчи бўляптилар. Фақат масъулият ва интизом, ақл-фаросат билан иш тутишгина қрим татарлар кўтарган масалалар кўриб чиқилишига кўмаклашиши мумкин.

(«Советская Кубань», 9 октябрь).

Редактор Л. ҚАЮМОВ.

Р. — 09082. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. В. — 236. ИНДЕКС 64583.